

BAB
KELIMA

BAB KELIMA

PEMIKIRAN NAHU AL-ZAMAKHSHYARIY SECARA KHUSUS DALAM TAFSIR AL-KASYSYAF

5.0 Pendahuluan

Bab Kelima ini akan membicarakan pemikiran nahu al-Zamakhshariy secara khusus, yaitu pemikiran nahu yang menggambarkan kedudukan beliau sebagai salah seorang ulama nahu daripada Aliran Nahu Baghdad. Seperti yang dinyatakan dalam Bab Kedua sebelum ini, ciri-ciri utama ulama nahu Aliran Nahu Baghdad adalah seperti berikut, iaitu :-

- 1) Mempunyai pemikiran nahu yang sama dengan Aliran Nahu Basrah.
- 2) Mempunyai pemikiran nahu yang sama dengan Aliran Nahu Kufah.
- 3) Mempunyai pemikiran nahu yang tersendiri.

Namun begitu, al-Zamakhshariy juga kadang-kadang dilihat tidak memihak kepada mana-mana satu daripada kedua-dua aliran nahu tersebut. Oleh itu, dalam Bab Kelima ini penulis akan membicarakan pemikiran-pemikiran nahu al-Zamakhshariy dalam Tafsir al-Kasysyaf dalam keempat-empat kategori seperti yang berikut :-

- 1) Persetujuan al-Zamakhshariy terhadap Aliran Nahu Basrah.
- 2) Persetujuan al-Zamakhshariy terhadap Aliran Nahu Kufah.
- 3) Persetujuan al-Zamakhshariy terhadap Aliran Nahu Basrah dan Aliran Nahu Kufah.
- 4) Ijtihad al-Zamakhshariy dalam pemikiran nahu.

5.1 Persetujuan Al-Zamakhshariy Terhadap Aliran Nahu Basrah

Seperti yang telah dinyatakan dalam Bab Kedua sebelum ini, al-Zamakhshariy termasuk dalam kategori ulama nahu Aliran Nahu Baghdad yang lebih cenderung kepada Aliran Nahu Basrah. Oleh itu, dalam kitab Tafsir al-Kasysyaf ini kita akan dapati al-Zamakhshariy banyak mengemukakan pemikiran nahu yang memihak kepada Aliran Nahu Basrah. Antara pemikiran nahu al-Zamakhshariy yang menyokong Aliran Nahu Basrah adalah seperti yang berikut :-

5.1.1 `Atf Ke Atas Al-Damir Al-Makhfud

Menurut al-Anbariy (1961 : 2 / 463) yang bermaksud : "*Ulama-ulama Aliran Nahu Kufah berpendapat bahawa `atf (penyambungan) ke atas al-Damir al-Makhfud (Gantinama Genetif) adalah harus seperti contoh :- مَرَرْتُ بِكَ وَزَيْدٌ (yang*

bermaksud : "Saya lalu dihadapan kamu dan Zaid"), manakala ulama-ulama Aliran Nahu Basrah pula tidak mengharuskannya".

Antara hujah Aliran Nahu Kufah ialah firman Allah Ta'ala dalam surah al-Nisā' ayat yang pertama, iaitu :- وَأَتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ yang bermaksud : "Dan bertaqwalah kepada Allah yang kamu selalu meminta dengan menyebut-nyebut namaNya dan kamu meminta pertolongan dengan kaum kerabat", yakni berdasarkan qirā'at mutawātirat Hamzat al-Zayyāt yang membaca perkataan الْأَرْحَامَ secara genetif. Ini kerana perkataan tersebut menjadi ma'tūf (kata yang disambung) kepada al-Damir al-Makhfūd pada perkataan به sebelumnya.

Bagaimanapun, Aliran Nahu Basrah berpendapat bahawa 'atf ke atas al-Damir al-Makhfūd tidak harus kerana al-jārr wal majrūr adalah seumpama satu perkataan. Ini kerana apabila kita melakukan penyambungan ke atas al-Damir al-Makhfūd, maka kita seolah-olah melakukan penyambungan kata nama ke atas harf jārr (partikel genetif), sedangkan perkara tersebut tidak harus dilakukan (al-Anbāriy, 1961 : 2 / 466).

Sokongan al-Zamakhshariy terhadap Aliran Nahu Basrah dalam masalah ini dapat dilihat semasa beliau mentafsir ayat tersebut di atas, iaitu :-

وَأَتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ... yang bermaksud : "....

Dan bertaqwalah kepada Allah yang kamu selalu meminta dengan menyebut-nyebut namaNya, dan peliharalah hubungan (silaturrahim) kaum kerabat, kerana sesungguhnya Allah sentiasa memerhati (mengawas) kamu".

Sehubungan ayat ini, al-Zamakhshariy (1995 : 1 / 452) menjelaskan bahawa bacaan genetif bagi perkataan الْأَرْحَامَ adalah berdasarkan `atf satu kata nama yang zahir ke atas satu gantinama. Baacaan yang seperti ini tidak tepat kerana al-Damir al-Muttasil (Gantinama Yang Bersambung) yang bercantum dengan harf jarr seumpama satu perkataan yang tidak boleh dipisahkan. Perkara yang sama juga boleh dilihat dalam dua contoh yang berikut :-

1) مَرَرْتُ بِهِ وَزَيْدٍ yang bermaksud : "Saya lalu dihadapannya dan juga

Zaid".

2) هَذَا غُلَامُهُ وَزَيْدٍ yang bermaksud : "Ini ialah budak suruhannya dan juga

Zaid".

Menurut al-Zamakhshariy, kedua-dua contoh yang seperti ini tidak harus sama sekali. Oleh itu, pengulangan `amil (yakni agen yang menyebabkan gejala genetif tersebut) perlu dilakukan sebagaimana dua contoh yang berikut :-

1) مَرَرْتُ بِهِ وَبَزَيْدٍ yang bermaksud : "Saya lalu dihadapannya dan juga

Zaid".

2) هَذَا غُلَامُهُ وَغُلَامُ زَيْدٍ yang bermaksud : "Ini ialah budak suruhannya dan

juga Zaid".

Dalam ayat al-Quran di atas terdapat dua bentuk qirā'at mutawātirat, iaitu qirā'at Hamzat membaca perkataan الْأَرْحَامُ dalam bentuk genetif dan qirā'at sembilan imam yang selebihnya membaca perkataan tersebut secara akusatif, iaitu الْأَرْحَامَ .

Mengikut qirā'at Hamzat, perkataan الْأَرْحَامُ (yang dibaca secara genetif) dii'rab sebagai ma'tūf kepada al-Damir al-Makhfūd pada perkataan بِهِ , manakala qirā'at mutawātirat daripada sembilan imam qirā'at yang selebihnya pula, perkataan tersebut (yang dibaca secara akusatif) dii'rab sebagai ma'tūf kepada lafzuljalālat (perkataan yang merujuk kepada nama Allah Ta'ala) اللَّهُ .

Pandangan Aliran Nahu Basrah yang disokong oleh al-Zamakhshariy ini sebenarnya adalah pandangan Sibawayh (1988 : 2 / 381) yang bermaksud :

"Antara ujaran yang tidak elok ialah ujaran yang menyatukan kata nama zahir dengan gantinama genetif seperti ujaran berikut :- مَرَرْتُ بِكَ وَزَيْدٍ (yang bermaksud : "Saya lalu di hadapan kamu dan Zaid") dan وَهَذَا أَبُوكَ وَعَمْرُو (yang bermaksud : "Ini ayah kamu dan ayah 'Amr"). Ini kerana orang-orang Arab tidak suka menyatukan kata nama zahir dengan gantinama yang bersatu dengan perkataan sebelumnya".

Walau bagaimanapun, sokongan al-Zamakhshariy terhadap Aliran Nahu Basrah ini mendapat kritikan daripada ulama-ulama nahu selepasnya. Menurut Ibn Hisyām di dalam kitab beliau "*Awḍaḥ al-Masālik*" (T. T. : 3 / 392) : "Pendapat tersebut bagaimanapun bukanlah sesuatu yang menjadi kelaziman sebagaimana yang dipersetujui oleh Yūnus, al-Akhfasy dan ulama-ulama Aliran Nahu Kufah".

Sokongan al-Zamakhshariy terhadap Aliran Nahu Basrah dalam masalah ini juga boleh dilihat semasa beliau mentafsir firman Allah Ta'ala dalam surah al-Baqarat ayat yang ke-217, iaitu :- يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ

فِيهِ ، قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ وَصَدٌّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ

عِنْدَ اللَّهِ ... yang bermaksud : "Mereka bertanya kepadamu (wahai Muḥammad),

mengenai (hukum) berperang dalam bulan yang dihormati, katakanlah : "Peperangan dalam bulan itu adalah berdosa besar, tetapi perbuatan menghalangi (orang-orang Islam) dari jalan Allah, dan perbuatan kufur kepadaNya, dan juga perbuatan

menyekat (orang-orang Islam) ke Masjid al-Haram (di Mekah), serta mengusir penduduknya dari situ, (semua itu) adalah lebih besar lagi dosanya di sisi Allah ...".

Menurut al-Zamakhshariy (1995 : 1 / 256) yang bermaksud : "Perkataan الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ adalah ma'tuf kepada perkataan سَبِيلِ اللَّهِ . Sehubungan itu, perkataan tersebut tidak harus menjadi ma'tuf kepada gantinama Ha' yang terdapat pada perkataan بِهِ sebelumnya".

Keterangan al-Zamakhshariy ini jelas sekali memihak kepada Aliran Nahu Basrah yang tidak mengharuskan 'atf ke atas al-Damir al-Makhfud. Oleh itu, mereka berpendapat bahawa perkataan الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ itu mestilah di'atfkan kepada perkataan سَبِيلِ اللَّهِ dan bukannya kepada gantinama Ha' pada perkataan بِهِ sebagaimana pendapat Aliran Nahu Kufah.

Menurut Abū Hayyān (1992 : 2 / 387) yang bermaksud : "Pendapat yang kami pilih dalam masalah ini ialah pendapat Aliran Nahu Kufah, kerana pendapat tersebut diperkuatkan secara al-samā' dan juga al-qiya's".

5.1.2 Pemisahan Antara Mudāf dan Mudāf Ilayh

Sokongan al-Zamakhshariy terhadap Aliran Nahu Basrah dalam masalah ini dapat dilihat semasa beliau mentafsir firman Allah Ta'ala dalam surah al-An'am ayat yang ke-137, iaitu :- **وَكَذَلِكَ زَيْنَ لِكَثِيرٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتَلَ**

أَوْلَادِهِمْ شُرَكَائِهِمْ لِيُردُّوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ ... yang bermaksud : *"Dan demikianlah (juga jahatnya) ketua-ketua yang dijadikan sekutu bagi Allah oleh orang-orang Musyrikin, menghasut kebanyakan dari orang-orang Musyrikin dengan kata-kata indah yang memperlihatkan eloknya perbuatan membunuh anak-anak mereka, untuk membinasakan mereka dan untuk mengelirukan mereka mengenai agama mereka ...."*

Berhubung dengan ayat ini, al-Zamakhshariy (1995 : 2 / 67) menjelaskan bahawa menurut qirā'at Ibn `Amir, ayat ini dibaca seperti berikut :-

قَتَلَ , iaitu dibaca secara nominatif pada perkataan **قَتَلَ** ,

secara akusatif pada perkataan **أَوْلَادِهِمْ** dan secara genetif pada perkataan

قَتَلَ kepada perkataan **شُرَكَائِهِمْ** - yakni dalam bentuk idāfat perkataan **قَتَلَ**

dan memisahkan antara kedua-duanya dengan perkataan yang

selain daripada zarf, iaitu perkataan **أَوْلَادِهِمْ** .

Berdasarkan qirā'at Ibn `Āmir ini, perkataan قَتْلُ dii`rāb sebagai nā'ib

fā'il (pengganti pelaku) kepada kata kerja زَيْنَ yang dibaca dalam bentuk al-mabniy lilmajhūl (kata kerja yang tidak mengandung fā'il, tetapi menjadikan maf'ul sebagai nā'ib fā'il), manakala perkataan أَوْلَادَهُمْ pula dii`rāb sebagai maf'ul bih kepada perkataan قَتْلُ tersebut. Dalam pada itu, perkataan قَتْلُ juga pada masa yang sama menjadi mudāf (kata nama penyandar) kepada perkataan شُرَكَائِهِمْ yang menjadi mudāf ilayh (kata nama disandar) dan kedua-duanya dipisahkan oleh perkataan أَوْلَادَهُمْ .

Bagaimanapun, bacaan seperti ini tidak diharuskan sebagaimana ianya tidak diharuskan pada bait puisi berikut :-

فَرَجَحْتُهَا بِمِزْجَةٍ / * زَجُّ الْقُلُوصِ أَبِي مَزَادَةَ

yang bermaksud : "Aku mencucuk unta itu dengan lembing yang pendek sebagaimana Abū Mazadat mencucuk untanya".

Dalam bait puisi ini, perkataan زَجُّ diidāfatkan kepada perkataan أَبِي dan kedua-duanya dipisahkan oleh perkataan الْقُلُوصِ - yang berfungsi sebagai maf'ul bih - yang bukan terdiri daripada zarf atau harf jārr.

Dalam keterangan di atas, jelas sekali al-Zamakhshariy menolak pemisahan antara mudāf dan mudāf ilayh walaupun beliau tidak menyatakan sebab-sebab kepada penolakan tersebut. Menurut al-Anbārīy (1961 : 2 / 431) ulama-ulama Aliran Nahu Basrah berpendapat pemisahan antara mudāf dan mudāf ilayh itu tidak harus kerana kedua-duanya seumpama satu perkataan. Bagaimanapun, kedua-duanya harus dipisahkan dengan zarf dan harf jarr kerana zarf dan harf jarr mempunyai keringanan dalam ayat berbanding perkataan-perkataan yang lain daripada itu.

Manakala, ulama-ulama Aliran Nahu Kufah pula berpendapat perkara tersebut diharuskan kerana orang-orang Arab kerap kali melakukan perkara tersebut dalam puisi-puisi mereka, termasuk puisi yang dinyatakan oleh al-Zamakhshariy tadi.

Selain itu, qirā'at Ibn 'Āmir di atas juga membuktikan perkara tersebut adalah harus. Justeru itu, sekiranya pemisahan tadi berlaku dalam ayat al-Quran, maka ia lebih utama berlaku dalam puisi (al-Anbārīy, 1961 : 2 / 427 - 431).

Pendapat Aliran Nahu Kufah dalam masalah ini turut disokong oleh Ibn Mālik yang menyebut :-

فَصْلٌ مُضَافٌ شَبِهَ فِعْلٍ مَا نَصَبَ * مَفْعُولًا أَوْ ظَرْفًا أَجَزَ وَلَمْ يُعَبَّ

yang bermaksud : “Memisahkan mudāf yang berfungsi seperti kata kerja, iaitu mengakusatifkan maf'ul atau zarf (iaitu memisahkannya dengan mudāf ilayh) adalah harus dan tidak tercela” (Ibn 'Aqīl, 1988 : 2 / 77).

Sokongan al-Zamakhshariy terhadap Aliran Nahu Basrah dalam masalah ini juga boleh dilihat semasa beliau mentafsir firman Allah Ta'ala dalam surah Ibrahim ayat yang ke-47, iaitu :-

فَلَا تُخْسِبَنَّ اللَّهُ مِخْلَفَ وَعْدِهِ رُسُلَهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ ذُو انتِقَامٍ yang bermaksud : "Oleh itu,

janganlah engkau menyangka Allah memungkir janjiNya kepada rasulNya. Sesungguhnya Allah maha kuasa, lagi sedia membalas (orang-orang yang menderhaka kepadaNya)".

Menurut al-Zamakhshariy (1995 : 2 / 544) yang bermaksud : "Ada pihak yang membaca :- *مُخْلَفَ وَعْدِهِ رُسُلِهِ* , iaitu perkataan *رُسُلِهِ* dibaca secara genetif dan perkataan *وَعْدِهِ* dibaca secara akusatif. Bacaan ini adalah lemah sebagaimana mereka yang membaca :- *قَتْلُ أَوْلَادِهِمْ شُرَكَائِهِمْ* (al-An'am : 137)".

Berdasarkan qira'at syādhāt yang dinyatakan oleh al-Zamakhshariy ini, perkataan *مُخْلَفَ* (iaitu mudāf) diidāfatkan kepada perkataan *رُسُلِهِ* yang menjadi maf'ul awwal (objek pertama) baginya. Keadaan ini menyebabkan berlakunya pemisahan antara mudāf dan mudāf ilayh dengan satu perkataan, iaitu perkataan *وَعْدِهِ* yang menjadi maf'ul thānī (objek kedua) bagi mudāf tersebut.

Sekiranya dalam surah al-An'am ayat yang ke-137 sebelum ini, al-Zamakhshariy telah mengkritik qirā'at Ibn `Āmir yang berbentuk mutawātirat, maka tidak pelik sekiranya dalam ayat ini al-Zamakhshariy telah melemahkan bentuk bacaan qirā'at syādhāt dalam ayat yang kedua ini.

5.1.3 Mendahulukan Ma'mūl Ism al-Fi'l Daripada Ism al-Fi'il

Persetujuan al-Zamakhshariy terhadap Aliran Nahu Basrah dalam masalah ini dapat dilihat semasa beliau mentafsir firman Allah Ta'ala dalam surah al-Nisā' ayat yang ke-24, iaitu :-

وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ كِتَابَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ ... yang bermaksud :

"Dan (diharamkan juga kamu berkahwin dengan) perempuan-perempuan isteri orang, kecuali hamba sahaya yang kamu miliki. (Haramnya segala yang tersebut itu) ialah suatu ketetapan hukum Allah yang diwajibkan atas kamu ...".

Menurut al-Zamakhshariy (1995 : 1 / 487) yang bermaksud :- *"Perkataan كِتَابَ اللَّهِ adalah masdar yang berfungsi sebagai tawkid (penguat). Oleh itu, ayat tersebut bermaksud : "Allah telah mewajibkan dan memfardukan perkara tersebut ke atas kamu dengan sebenar-benar fardu".*

Kenyataan al-Zamakhshariy yang menyatakan bahawa perkataan **كِتَابَ اللَّهِ** adalah masdar yang berfungsi sebagai tawkid adalah sama dengan pendapat yang dikemukakan oleh Aliran Nahu Basrah.

Menurut al-Anbāriy (1961 : 1 / 228) yang bermaksud : "Ulama-ulama Aliran Nahu Kufah berpendapat bahawa Ism al-Fi'l (Kata Nama Perbuatan) seperti **عَلَيْكَ وَدُونِكَ وَعِنْدَكَ** - untuk tujuan memberi daya tarikan - harus didahului oleh ma'mūlnya (yakni objeknya) seperti contoh berikut :-

- 1) **زَيْدًا عَلَيْكَ** yang bermaksud : "*Kamu hendaklah berwaspada dengan Zaid*".
- 2) **وَعَمْرًا عِنْدَكَ** yang bermaksud : "*Kamu hendaklah membawa 'Amr bersama-sama kamu*".
- 3) **وَبَكْرًا دُونِكَ** yang bermaksud : "*Kamu hendaklah membawa Bakr bersama-sama kamu*".

Antara hujah yang dikemukakan oleh Aliran Nahu Kufah ialah firman Allah Ta'ala dalam surah al-Nisā' ayat yang ke-24, iaitu :- **كِتَابَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ** dan bait puisi :-

يَا أَيُّهَا الْمَائِحُ دَلَوِي دُونَكَ * إِنِّي رَأَيْتُ النَّاسَ يَحْمِدُونَكَ

yang bermaksud : *"Wahai penggali telaga ! Ambillah baldi ini, sesungguhnya aku melihat orang ramai memuji kamu"*.

Menurut Aliran Nahu Kufah, perkataan كِتَابَ اللَّهِ - yang dibaca secara akusatif - dii' rāb sebagai maf'ūl kepada Ism al-Fi'l عَلَيْكُمْ sedangkan perkataan tersebut terletak sebelum Ism al-Fi'l berkenaan. Hal ini membuktikan bahawa ma'mūl Ism al-Fi'l boleh mendahului Ism al-Fi'l.

Manakala, ulama-ulama Aliran Nahu Basrah pula tidak mengharuskan mendahulukan ma'mūl Ism al-Fi'l ke atas Ism al-Fi'l. Al-Farrā' - daripada ulama Aliran Nahu Kufah - turut menyokong pendapat Aliran Nahu Basrah ini.

Aliran Nahu Basrah berpendapat bukti yang menunjukkan bahawa tidak harus mendahulukan ma'mūl Ism al-Fi'l ke atas Ism al-Fi'l ialah hakikat bahawa perkataan-perkataan yang tergolong dalam kategori Ism al-Fi'l tersebut adalah satu cabang kepada kata kerja dari sudut fungsinya. Ini kerana perkataan-perkataan tersebut hanya berfungsi (dengan fungsi kata kerja seperti mengakusatifkan maf'ūl) setelah perkataan-perkataan tersebut membawa makna kata kerja.

Oleh itu, perkataan-perkataan tersebut sepatutnya tidak bertindak sebagaimana kata kerja bertindak. Justeru itu, mendahulukan ma'mūl Ism al-Fi'l ke atas Ism al-Fi'l itu tidak harus kerana perkara tersebut akan membawa kepada penyamaan antara perkataan yang menjadi cabang dengan perkataan

yang asal sedangkan keadaan tersebut tidak harus. Ini kerana perkataan yang menjadi cabang itu lebih rendah darjatnya daripada perkataan yang asal.

Menurut Aliran Nahu Basrah, perkataan **كِتَابَ اللَّهِ** dibaca secara akusatif bukan disebabkan oleh perkataan **عَلَيْكُمْ** selepasnya, tetapi disebabkan oleh kata kerja yang diandaikan wujud sebelumnya yang difahami melalui maksud ayat sebelumnya, iaitu firman Allah Ta'ala dalam surah al-Nisā' ayat yang ke-23 :- **حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ** yang bermaksud : *"Diharamkan kepada kamu berkahwin dengan (perempuan-perempuan yang berikut) : Ibu-ibu kamu, anak-anak kamu, saudara-saudara kamu, saudara-saudara bapa kamu, saudara-saudara ibu kamu ..."*.

Justeru itu, ayat di atas diandaikan seperti berikut, iaitu :-

كِتَابَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ . Namun begitu, oleh kerana kata kerja yang merujuk

kepada kewajipan daripada Allah Ta'ala itu digugurkan di dalam ayat, maka ayat tersebut menjadi :- **كِتَابُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ** . Kemudian, lafaz masdar diidafatkan

pula kepada fa'il selepasnya lalu menjadi :- **كِتَابَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ** (al-Anbāriy, 1961 :

1 / 229 - 231).

Melihat kepada pendapat Aliran Nahu Basrah yang dipersetujui oleh al-Zamakhshariy di atas, kita dapati pendapat tersebut sebenarnya adalah pendapat yang telah dikemukakan oleh Sibawayh.

Menurut Sibawayh (1988 : 1 / 381) yang bermaksud : "*Setelah Allah Ta'ala menyebut :- حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أَمْهَاتُكُمْ sehingga selesai ayat, para pendengar mengetahui bahawa peraturan tersebut telah diwajibkan dan ditetapkan oleh Allah ke atas mereka. Oleh itu, firman Allah Ta'ala كِتَابَ اللَّهِ berfungsi sebagai tawkid (kepada kewajipan tersebut)*".

Bagaimanapun, pada masa yang sama Sibawayh juga menyebut (1988 : 1 / 382) yang bermaksud : "*Sesetengah pihak beranggapan bahawa firman Allah كِتَابَ اللَّهِ bersifat akusatif berdasarkan andaian (ayat tersebut bermaksud) عَلَيْنَكُمْ كِتَابَ اللَّهِ*".

Sesetengah pihak yang dimaksudkan oleh Sibawayh di sini ialah ulama-ulama Aliran Nahu Kufah. Hal ini kerana mereka berpendapat perkataan كِتَابَ اللَّهِ bersifat akusatif melalui perkataan عَلَيْنَكُمْ yang berfungsi sebagai Ism al-Fi'l. Oleh itu, ayat tersebut bermaksud الرِّمُ كِتَابَ اللَّهِ (yang bermaksud : "*Hendaklah kamu patuh kepada kitab Allah*").

Menurut al-Mukhtār Aḥmad Dayrat (1991 : 420) yang bermaksud :
"Bukti yang menunjukkan bahawa Sibawayh tidak mengaibkan pendapat tersebut ialah kenyataannya yang tidak menyebut bahawa pendapat tersebut lemah atau pun penggunaannya kurang atau terdapat bentuk ayat yang lain yang lebih kerap digunakan oleh orang-orang Arab".

5.1.4 Partikel "Illā" Bermakna "Wāw"

Menurut al-Anbāriy (1961 : 1 / 266) yang bermaksud : *"Ulama-ulama Aliran Nahu Kufah berpendapat bahawa "Illā" (إِلَّا) boleh bermakna al-Wāw (الْوَآءُ), manakala ulama-ulama Aliran Nahu Basrah pula berpendapat bahawa perkataan tersebut tidak boleh bermakna al-Wāw".*

Antara hujah yang dikemukakan oleh Aliran Nahu Kufah ialah firman Allah Ta'ala dalam surah al-Baqarat ayat yang ke-150, iaitu :-

لَعَلَّآ يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ yang bermaksud : "... supaya tidak ada lagi sebarang alasan bagi orang-orang (yang menyalahi kamu) kecuali orang-orang yang zalim di antara mereka". Ayat ini bermakna :- وَلَا الَّذِينَ ظَلَمُوا , iaitu dengan maksud "orang-orang yang zalim juga tidak mempunyai sebarang hujah terhadap kamu".

Menurut Aliran Nahu Kufah, pendapat mereka ini disokong oleh qirā'at syādhāt yang diriwayatkan oleh Ibn Mujāhid yang membaca perkataan "Illā" tersebut sebagai "Ilā" (إِلَى) yang membawa makna "*beserta orang-orang yang zalim di kalangan mereka*".

Sementara itu, Aliran Nahu Basrah pula berhujah bahawa "Illā" tidak boleh bermakna al-Wāw kerana "Illā" bermakna istithnā' (pengecualian) yang bermaksud mengeluarkan golongan yang kedua di dalam ayat daripada hukum yang terkandung dalam golongan yang pertama.

Manakala, al-Wāw pula bermakna al-jam' (pengumpulan), iaitu memasukkan golongan yang kedua ke dalam hukum yang terkandung dalam golongan yang pertama di dalam ayat. Oleh itu, salah satu daripada kedua-dua perkataan tersebut tidak boleh disamakan maksudnya.

Menurut Aliran Nahu Basrah, ayat al-Quran yang dibawa oleh Aliran Nahu Kufah di atas tidak boleh dijadikan hujah oleh mereka. Ini kerana "Illā" dalam ayat tersebut berbentuk istithnā' munqati' (pengecualian yang terputus), iaitu dengan makna "*tetapi orang-orang yang zalim akan berhujah ke atas kamu tanpa sebarang hujah*". Menurut mereka lagi, istithnā' munqati' banyak terdapat dalam al-Quran dan puisi-puisi Arab.

Pendapat Aliran Nahu Basrah ini sama dengan pendapat yang telah dikemukakan oleh al-Zamakhshariy semasa beliau mentafsir firman Allah

Ta'ala dalam surah al-Baqarat_ ayat yang ke-150, iaitu :- رَحِثُ مَا كُنتُمْ فَوَلُّواْ

وَجُوهَكُمْ شَطْرَهُ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ

وَإَخْشَوْنِي ... yang bermaksud : "Dan di mana sahaja kamu berada maka hadapkanlah muka kamu ke arahnya (yakni Kaabah), supaya tidak ada lagi sebarang alasan bagi orang-orang (yang menyalahi kamu) kecuali orang-orang yang zalim di antara mereka (ada sahaja yang mereka jadikan alasan). Maka janganlah kamu takut kepada (cacat cela) mereka, dan takutlah kamu kepadaKu (semata-mata) ...".

Menurut al-Zamakhshariy (1995 : 1 / 204) yang bermaksud :- "Perkataan إِلَّا dalam ayat ini bermaksud *istithnā'*, iaitu pengecualian daripada perkataan النَّاسِ (orang ramai). Oleh itu, makna ayat tersebut ialah "agar tidak ada sebarang hujah bagi seseorang daripada orang-orang Yahudi kecuali golongan yang menentang dari kalangan mereka yang telah berkata : "Nabi Muhammad tidak akan meninggalkan kiblat kita (yakni Baitul Maqdis) dan berpaling ke arah Kaabah kecuali kerana cenderung kepada agama kaumnya dan kerana cinta kepada tanah airnya. Sekiranya beliau berada di atas kebenaran sudah pasti beliau akan kekal mengadap kiblat para nabi".

Melalui keterangan al-Zamakhshariy ini, jelas sekali beliau berpendapat bahawa perkataan "Illa" dalam ayat al-Quran tersebut bermakna *istithnā'* dan bukannya al-Wāw. Hal ini kerana jika perkataan "Illa" bermakna al-Wāw,

maka ayat al-Quran tersebut akan bermaksud "*supaya tidak ada sebarang hujah di kalangan orang ramai (yang menentang kamu) termasuklah juga orang-orang yang zalim di kalangan mereka*".

Perkara yang sama juga boleh dilihat semasa beliau mentafsir firman Allah Ta'ala dalam surah al-Nisā' ayat yang ke-148, iaitu :-

لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا yang bermaksud

: "*Allah tidak suka kepada perkataan-perkataan buruk yang dikatakan dengan berterus terang (untuk mendedahkan kejahatan orang), kecuali oleh orang yang dianiayakan. Dan (ingatlah) Allah sentiasa mendengar lagi amat mengetahui*".

Menurut al-Zamakhshariy (1995 : 1 / 569) yang bermaksud :- "*Firman Allah Ta'ala إِلَّا مَنْ ظَلَمَ bermaksud : "... kecuali perkataan buruk secara terus terang yang datangnya daripada orang yang dizalimi*". Oleh itu, partikel "Illa" dalam ayat tersebut membawa maksud pengecualian yang ditujukan kepada perkataan buruk yang datangnya daripada orang yang dizalimi".

Kenyataan al-Zamakhshariy ini jelas sekali menunjukkan beliau memihak kepada Aliran Nahu Basrah yang tidak mengharuskan partikel "Illa" bermakna al-Wāw. Ini kerana makna ayat tersebut berdasarkan pendapat Aliran Nahu Kufah adalah seperti berikut, iaitu :- "*Allah tidak suka kepada perkataan-perkataan buruk yang dikatakan dengan berterus terang (untuk mendedahkan kejahatan orang) dan orang-orang yang dizalimi juga tidak suka kepada perkataan-perkataan tersebut*".

Pendapat Aliran Nahu Kufah yang menganggap "Illā" boleh bermakna al-Wāw ini disokong oleh Ibn Hisyām dalam kitab beliau "*Mughnī al-Labīb*". Menurut Ibn Hisyām (1987 : 1 / 73) yang bermaksud : "*Makna yang ketiga bagi "Illā" ialah sifatnya sebagai 'atīfat (kata sambung) yang sama kedudukannya dengan al-Wāw, iaitu dari sudut perkongsian antara lafaz dan makna. Perkara ini disebut oleh al-Akhfasy, al-Farrā' dan Abū 'Ubaydat berdasarkan beberapa bukti, antaranya firman Allah Ta'ala dalam surah al-Baqarat ayat yang ke-150, iaitu :-*

.... لَيْلًا يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ

Bagaimanapun, kenyataan Ibn Hisyām yang turut menggabungkan al-Farrā' dalam pendapat ini bertentangan dengan teks yang terdapat dalam kitab "*Ma'ānī al-Qur'ān*" oleh al-Farrā'. Dalam kitab tersebut (T. T. : 1 / 89) al-Farrā' menyebut yang bermaksud : "*Sebahagian ulama nahu berpendapat bahawa "Illā" dalam ayat ini adalah sama kedudukannya dengan al-Wāw. Oleh itu, ayat tersebut seolah-olah bermaksud :-*

لَيْلًا يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ وَلَا الَّذِينَ ظَلَمُوا

(yang bermaksud : "... supaya tidak ada lagi sebarang alasan bagi orang-orang yang menyalahi kamu dan orang-orang yang zalim juga tidak mempunyai sebarang hujah terhadap kamu".) Pendapat ini walaupun betul dari sudut pentafsirannya tetapi salah dari sudut bahasa Arabnya. Ini kerana "Illā" hanya bermakna al-Wāw apabila kamu menyambungkannya ke atas "Illā" dalam bentuk istithnā' sebelumnya".

Contoh "Illā" yang bermakna al-Wāw - seperti yang disyaratkan oleh al-Farrā' - boleh dilihat dalam contoh berikut :- جَاءَ الطُّلَّابُ إِلَّا زَيْدًا إِلَّا مُحَمَّدًا yang bermaksud : "*Semua pelajar datang kecuali Zaid dan Muhammad*". Dalam contoh ayat ini, perkataan "Illā" yang pertama berbentuk istithnā', manakala "Illā" yang kedua pula bermakna al-Wāw, yakni makna "dan" dalam bahasa Melayu.

5.1.5 Idāfat Kata Nama Kepada Kata Nama Yang Bersamaan

Makna

Sokongan al-Zamakhshariy terhadap Aliran Nahu Basrah dalam masalah ini dapat dilihat semasa beliau mentafsir firman Allah Ta'ala dalam surah Yūsof ayat yang ke-109, iaitu :- ... وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا أَفَلَا تَعْقِلُونَ yang bermaksud : "*.... Dan (ingatlah) sesungguhnya negeri akhirat lebih baik bagi orang-orang yang bertaqwa. Oleh itu, mengapa kamu (wahai manusia) tidak mahu memikirkannya ?*".

Menurut al-Zamakhshariy (1995 : 2 / 489) yang bermaksud :- "*Firman Allah Ta'ala وَلَدَارُ الْآخِرَةِ* bermaksud :- وَلَدَارُ السَّاعَةِ الْآخِرَةِ atau pun :- وَلَدَارُ الْحَالِ الْآخِرَةِ".

Dalam tafsiran ini, al-Zamakhshariy telah mentakwilkan firman Allah Ta'ala tersebut dengan menganggap perkataan yang menjadi mudāf ilayh telah digugurkan daripada ayat berkenaan, iaitu sama ada perkataan السَّاعَةِ atau pun الْحَالِ . Oleh itu, perkataan yang pada asalnya berbentuk sifat kepada mudāf ilayh, iaitu perkataan الْآخِرَةِ telah mengambil tempat mudāf ilayh tersebut.

Perkara yang hampir sama juga dilakukan oleh al-Zamakhshariy semasa beliau mentafsir firman Allah Ta'ala dalam surah al-Wāqī'at ayat yang ke-95, iaitu :- إِنَّ هَذَا لَهُوَ حَقُّ الْيَقِينِ yang bermaksud : "Sesungguhnya (segala yang disebutkan) itu adalah kebenaran yang yakin".

Berhubung dengan ayat ini, al-Zamakhshariy (T. T. : 4 / 63) menjelaskan bahawa firman Allah Ta'ala لَهُوَ الْحَقُّ الثَّابِتُ مِنَ الْيَقِينِ bermaksud لَهُوَ حَقُّ الْيَقِينِ yakni "kebenaran yang teguh melalui keyakinan".

Melalui tafsiran ini, al-Zamakhshariy telah menggambarkan bahawa perkataan yang digugurkan dalam ayat tersebut ialah perkataan yang menjadi sifat kepada perkataan الْحَقُّ , iaitu perkataan الثَّابِتُ . Kemudian, tempatnya diambil oleh perkataan yang menjadi muta'alliq (yakni yang mempunyai

hubungan) dengannya, iaitu perkataan **الْيَقِينِ** . Kemudian, perkataan tersebut diidāfatkan pula kepada perkataan **الْحَقُّ** lalu menjadi **حَقُّ الْيَقِينِ** .

Melalui kedua-dua pentafsiran al-Zamakhshariy di atas, jelas sekali beliau tidak mengharuskan idāfat kata nama kepada suatu kata nama yang sama makna dengannya. Dalam kedua-dua ayat al-Quran tersebut, perkataan **دَارُ** dengan **الْآخِرَةِ** dan perkataan **حَقُّ** dengan **الْيَقِينِ** masing-masing merupakan dua perkataan yang sama makna. Oleh kerana al-Zamakhshariy tidak mengharuskan bentuk idāfat seperti ini, maka beliau telah mentakwilkan ayat al-Quran tersebut mengikut pentafsiran yang sesuai dengannya.

Bentuk pentafsiran yang dilakukan oleh al-Zamakhshariy ini sama dengan pendapat yang dipersetujui oleh Aliran Nahu Basrah. Menurut al-Anbāriy (1961 : 2 / 436) yang bermaksud : *"Ulama-ulama Aliran Nahu Kufah berpendapat bahawa harus melakukan idāfat suatu kata nama kepada dirinya sendiri apabila kedua-dua kata nama tersebut bertalian lafaz. Manakala, ulama-ulama Aliran Nahu Basrah pula tidak mengharuskannya"*.

Antara hujah yang dikemukakan oleh Aliran Nahu Kufah ialah firman Allah Ta'ala dalam surah al-Wāq̣i'at ayat yang ke-95, iaitu :-

إِنَّ هَذَا لَهُوَ حَقُّ الْيَقِينِ dan firmanNya dalam surah Yūsuf ayat yang ke-109, iaitu :-

وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ .

Menurut Aliran Nahu Kufah, perkataan الْيَقِينُ dalam ayat al-Quran tersebut dari sudut maknanya adalah na't (sifat) kepada perkataan الْحَقُّ . Hal ini kerana ayat tersebut asalnya ialah الْحَقُّ الْيَقِينُ . Dalam ayat ini, perkataan yang menjadi man'ut (perkataan yang disifatkan) telah diidāfatkan kepada na't baginya sedangkan kedua-duanya mempunyai makna yang sama. Perkara yang sama juga berlaku kepada perkataan الدَّارُ dan الْآخِرَةُ .

Bagaimanapun, Aliran Nahu Basrah berpendapat keadaan yang sedemikian tidak harus, kerana maksud yang dikehendaki melalui idāfat ialah al-ta'rif dan al-takhsīs (pentakrifan dan pengkhususan), sedangkan sesuatu kata nama itu tidak boleh ditakrifkan dengan dirinya sendiri. Dalam hal ini, sekiranya kata nama tersebut telah bersifat ma'rifat (diketahui identitinya), maka kata nama tersebut tidak perlu lagi kepada idāfat.

Oleh kerana ulama-ulama Aliran Nahu Basrah tidak mengharuskan idāfat kata nama kepada suatu kata nama yang mempunyai makna yang sama, maka mereka telah mentakwilkan ayat-ayat al-Quran tersebut mengikut makna yang sesuai dengan pandangan mereka seperti berikut, iaitu :-

وَلَدَارُ السَّاعَةِ الْآخِرَةُ :- dan إِنَّ هَذَا لَهُوَ حَقُّ الْأَمْرِ الْيَقِينِ -

438).

Menurut al-Mukhtār Ahmad Dayrat (1991 : 362 - 363), pendapat Aliran Nahu Basrah ini jauh daripada ruh bahasa Arab. Dalam hal ini, "*mereka seolah-olah telah lupa kepada kaedah yang mereka sendiri bina, iaitu perkara yang tidak perlu kepada pentakwilan adalah lebih baik daripada perkara yang memerlukan kepada pentakwilan*".

5.1.6 Kedudukan "Ni`ma" dan "Bi'sa" Dari Sudut Kata Nama Atau Kata Kerja

Menurut al-Anbāriy (1961 : 1 / 97) yang bermaksud : "*Ulama-ulama Aliran Nahu Kufah berpendapat bahawa "ni`ma" ( نِعْمَ ) dan "bi'sa" ( بَيْسَ ) kedua-duanya adalah kata nama yang dii`rāb sebagai muḥtada', manakala ulama-ulama Aliran Nahu Basrah pula menganggap kedua-duanya adalah fi'l māḍī (kata kerja kala lampau) yang tidak bersifat mutaṣarrif [yakni tidak boleh berubah kepada fi'l mudāri' dan fi'l amr (kata suruh)]*".

Antara hujah Aliran Nahu Kufah adalah seperti berikut :-

1) Kedua-duanya boleh disertai oleh ḥarf al-khaḍf (agen genetif) seperti contoh berikut :- مَا زَيْدٌ بِنِعْمِ الرَّجُلِ yang bermaksud : "*Zaid bukanlah sebaik-baik lelaki*" dan bait puisi Ḥassān bin Thābit :-

أَلَسْتُ بِنِعْمِ الْحَارِ يُؤَلِّفُ بَيْتَهُ * أَخَا قَلَّةٍ أَوْ مُعْدِمِ الْمَالِ مُصْرِمًا

yang bermaksud : *"Tidakkah aku adalah sebaik-baik orang yang memberi pertolongan kepada mereka itu, kerana aku adalah saudara kepada orang-orang fakir atau mereka yang tiada harta"*.

2) Kedua-duanya boleh disertai dengan harf al-nidā' (kata seruan) seperti contoh berikut :- *يَا نَعَمَ الْمُؤَلَّى وَيَا نَعَمَ النَّصِيرُ* yang bermaksud : *"Wahai sebaik-baik penjaga dan sebaik-baik penolong !"*.

3) Kedua-duanya tidak elok disertai oleh perkataan yang merujuk kepada masa. Oleh itu, adalah tidak wajar kita menyebut :-

نَعَمَ الرَّجُلُ أَمْسٍ yang bermaksud : *"Dia adalah sebaik-baik lelaki kelmarin"*.

Antara hujah Aliran Nahu Basrah pula adalah seperti berikut :-

1) Kedua-duanya boleh bersambung dengan al-Damīr al-Marfū' (Ganti-nama Nominatif) sama seperti gantinama tersebut bersambung dengan fi'l mutasarrif (kata kerja yang boleh wujud dalam tiga bentuk iaitu fi'l māḍī, fi'l mudārī dan fi'l amr). Contohnya, seperti berikut :- *نَعَمًا رَجُلَيْنِ ، وَنَعْمُوا رَجَالًا* yang bermaksud : *"Kedua-duanya adalah sebaik-baik lelaki dan mereka itu adalah sebaik-baik lelaki"*.

2) Kedua-duanya boleh bersambung dengan Tā' al-Ta'nīth al-Sākinat (huruf "Tā'" yang berbaris mati yang merujuk kepada golongan kata feminin)

seperti contoh berikut :- *نِعْمَتِ الْمَرْأَةُ ، وَبُسَّتِ الْجَارِيَةُ* yang bermaksud : "*Dia adalah sebaik-baik wanita dan dia adalah seburuk-buruk sahaya perempuan*".

Ekoran daripada perbezaan antara dua aliran nahu tersebut tentang kedudukan ni`ma dan bi'sa sama ada kedua-duanya kata nama atau pun kata kerja, maka bentuk i`rāb bagi ayat yang dibina dengan kedua-dua perkataan tersebut juga turut berbeza.

Bagi Aliran Nahu Kufah, i`rāb bagi ayat :- *نِعْمَ الرَّجُلُ زَيْدٌ* ( yang bermaksud : "*Zaid adalah sebaik-baik lelaki*" ) ialah perkataan *نِعْمَ* dii`rāb sebagai subjek, perkataan *الرَّجُلُ* dii`rāb sebagai badal ( pengganti ) atau `atf al-bayān (kata sambung keterangan) dan perkataan *زَيْدٌ* pula dii`rāb sebagai predikat. Ini kerana mereka berpendapat ayat tersebut bermaksud :- *الْمَمْدُوحُ الرَّجُلُ زَيْدٌ* (yang bermaksud : "*Lelaki yang dipuji itu ialah Zaid*") (al-Sabbān, T. T. : 3 / 26).

Bagi Aliran Nahu Basrah pula, perkataan *نِعْمَ* dii`rāb sebagai fi'l māḍī, perkataan *الرَّجُلُ* dii`rāb sebagai fā'il (pelaku) dan perkataan *زَيْدٌ* pula dii`rāb sebagai predikat kepada subjek - iaitu gantinama *هُوَ* - yang telah digugurkan

dalam ayat berkenaan. Justeru itu, ayat tersebut diandaikan seperti berikut, iaitu :- نَعْمَ الرَّجُلُ هُوَ زَيْدٌ .

Selain itu, perkataan زَيْدٌ juga boleh dii`rāb sebagai badal ( pengganti ) kepada perkataan الرَّجُلُ , atau pun perkataan tersebut dii`rāb sebagai muqtada' mu'akhkhar dan frasa ayat sebelumnya (iaitu :- نَعْمَ الرَّجُلُ) adalah khabar muqaddam (Maysyāl `Āsī, 1987 : 1 / 189).

Sokongan al-Zamakhshariy terhadap Aliran Nahu Basrah dalam masalah ini dapat dilihat semasa beliau mentafsir firman Allah Ta'ala dalam surah al-Zumar ayat yang ke-72, iaitu :-

فَقِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوًى الْمُتَكَبِّرِينَ yang bermaksud : "(Setelah itu) dikatakan kepada mereka : "Masukilah pintu-pintu neraka jahannam itu dengan keadaan tinggal kekal kamu di dalamnya. Maka seburuk-buruk tempat bagi orang-orang yang sombong takbur ialah neraka jahannam".

Menurut al-Zamakhshariy (T. T. : 3 / 358) yang bermaksud :- "Frasa ayat مَثْوًى الْمُتَكَبِّرِينَ adalah fa'il bagi kata kerja bi'sa. Sehubungan ini, terdapat dua jenis fa'il bagi kata kerja bi'sa, iaitu kata nama yang bersifat ma'rifaat melalui Alif Lām al-Jins (yakni Alif Lām yang merujuk kepada jenis kata nama tersebut seperti contoh :- بَيْتُ الْمَرْأَةِ هُنْدٌ yang bermaksud : "Hindun adalah seburuk-buruk perempuan")

atau kata nama yang diidāfātkan kepada kata nama yang mempunyai Alif Lām al-Jins (seperti ayat yang di atas tersebut).

Dalam ayat al-Quran ini, perkara yang menjadi celaan secara khusus telah digugurkan daripada ayat tersebut dan diandaikan seperti berikut, iaitu :-

فَبِئْسَ مَثْوًى الْمُتَكَبِّرِينَ جَهَنَّمُ yang bermaksud : "Seburuk-buruk tempat bagi orang-orang yang sombong takbur ialah neraka jahannam".

Keterangan al-Zamakhshariy yang berpendapat bahawa perkataan مَثْوًى الْمُتَكَبِّرِينَ adalah fa'il kepada kata kerja bi'sa itu adalah sama dengan pendapat Aliran Nahu Basrah. Hal ini kerana sekiranya beliau berpihak kepada Aliran Nahu Kufah dalam masalah ini, maka perkataan tersebut akan dii'rāb sebagai badal atau pun 'atf al-bayān (kata sambung penerangan) kepada perkataan yang menjadi subjek dalam ayat, iaitu perkataan bi'sa yang membawa makna الْمَذْمُومُ (perkara yang dicela).

Oleh itu, andaian ayat al-Quran tersebut mengikut Aliran Nahu Kufah ialah :- الْمَذْمُومُ مَثْوًى الْمُتَكَبِّرِينَ جَهَنَّمُ dan mengikut Aliran Nahu Basrah pula ialah : بِئْسَ مَثْوًى الْمُتَكَبِّرِينَ هُوَ جَهَنَّمُ :-

Menurut pentahqiq kitab "Al-Insāf Fī Masā'il al-Khilāf" yang bermaksud : "Kami dapati penggunaan yang meluas di kalangan orang-orang Arab ialah meng-

hubungkan *Tā' al-Ta'nīth* dan *al-Damīr al-Marfū'* dengan kedua-dua perkataan *nī'ma* dan *bī'sa*. Perhubungan tersebut tidak perlu kepada sebarang pentakwilan dan tidak dilakukan kerana seba-sebab darurat (yakni sebab-sebab yang tidak dapat dielakkan). Oleh itu, pendapat yang sahih dalam masalah ini ialah pendapat Aliran Nahu Basrah" (al-Anbāriy, 1961 : 1 / 98).

5.1.7 Partikel "Wāw" Boleh Berbentuk Zā'idat

Menurut al-Anbāriy (1961 : 2 / 456) yang bermaksud : "Ulama-ulama Aliran Nahu Kufah berpendapat bahawa huruf "Wāw" *al-ʿātifat* (huruf "Wāw" yang berfungsi sebagai penyambung) harus berbentuk zā'idat. Pendapat ini turut disokong oleh *Abū al-Ḥasan al-Akhfasy*, *Abū al-ʿAbbās al-Mubarrad* dan *Abū al-Qāsim bin Barhān* daripada Aliran Nahu Basrah. Manakala, ulama-ulama Aliran Nahu Basrah yang lain pula tidak mengharuskannya".

Antara hujah Aliran Nahu Kufah ialah firman Allah Ta'ala dalam surah al-Zumar ayat yang ke-73 :- *حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا* yang bermaksud : "... sehingga apabila mereka sampai ke syurga yang pintu-pintunya sedia terbuka ...". Ini kerana dalam ayat sebelumnya (yakni ayat yang ke-71) Allah Ta'ala menyebut :- *حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا فَتِحَتْ أَبْوَابُهَا* yang bermaksud : "sehingga apabila mereka sampai ke neraka, maka pintu-pintu neraka itu pun dibuka". Kedua-dua ayat berkenaan tidak ada apa-apa perbezaan.

Selain itu, mereka juga berhujah dengan firman Allah Ta'ala dalam surah al-Anbiya' ayat yang ke-96 dan 97 :- *حَتَّىٰ إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ* وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ ... yang bermaksud : "(Demikianlah keadaan mereka) hingga apabila terbuka tembok yang menyekat Ya'juj dan Ma'juj, serta mereka meluru turun dari tiap-tiap tempat yang tinggi. Dan hampirlah datangnya janji hari kiamat yang benar ...". Menurut Aliran Nahu Kufah, huruf "Wāw" pada perkataan *وَاقْتَرَبَ* adalah zā'idat kerana perkataan tersebut merupakan jawapan kepada firmanNya yang sebelum itu, iaitu :- *حَتَّىٰ إِذَا فُتِحَتْ* .

Aliran Nahu Basrah pula berhujah bahawa huruf "Wāw" pada asalnya adalah satu huruf yang mempunyai makna yang tertentu. Oleh itu, anggapan huruf tersebut boleh berbentuk zā'idat adalah tidak harus selagimana tafsiran yang bersesuaian dengan makna asalnya boleh dilakukan. Dalam hal ini, semua bukti yang dikemukakan oleh Aliran Nahu Kufah tersebut boleh ditafsirkan berdasarkan makna asal yang dibawa oleh huruf "Wāw".

Sebagai contohnya, huruf "Wāw" dalam surah al-Zumar ayat yang ke-73 :- *وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا* adalah "Wāw" *ʿatīfat* dan bukannya "Wāw" zā'idat. Ini kerana jawapan kepada firmanNya :- *حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا* telah digugurkan daripada ayat tersebut. Oleh itu, ayat tersebut diandaikan seperti berikut :-

حَتَّى إِذَا جَاءَهُمَا وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا فَازُوا وَنَعِمُوا yang bermaksud : "... sehingga apabila

mereka sampai ke syurga yang pintu-pintunya sedia terbuka, mereka akan mendapat kejayaan dan berada dalam kenikmatan (yang tidak terhingga)".

Begitu juga, huruf "Wāw" dalam surah al-Anbiyā' ayat yang ke-97 :-

وَأَقْتَرَبَ adalah "Wāw" 'ātifat dan bukannya "Wāw" zā'idat. Ini kerana jawapan

kepada firmanNya :- حَتَّى إِذَا فُتِحَتْ telah digugurkan daripada ayat berkenaan.

Oleh itu, ayat tersebut diandaikankan seperti berikut :-

حَتَّى إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ قَالُوا يَا وَيْلَنَا yang ber-

maksud : "*Hingga apabila terbuka tembok yang menyekat Ya'jūj dan Ma'jūj, serta mereka meluru turun dari tiap-tiap tempat yang tinggi, maka orang-orang yang kufur ingkar akan berkata : "Aduhai celakalah kami !".*

Menurut Aliran Nahu Basrah lagi, pengguguran jawapan dalam ayat-ayat yang tersebut adalah kerana jawapan tersebut telah pun diketahui dan juga bertujuan untuk meringkaskan dan memendekkan ayat berkenaan (al-Anbārīy, 1961 : 2 / 456 - 460).

Sokongan al-Zamakhshariy terhadap Aliran Nahu Basrah dalam masalah ini dapat dilihat semasa beliau mentafsir firman Allah Ta'ala dalam surah al-Zumar ayat yang ke-73, iaitu :- وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا حَتَّى

إِذَا جَاءُوهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ yang

bermaksud : *"Dan orang-orang yang bertaqwa kepada tuhan mereka akan dibawa ke syurga dengan berpasuk-pasukan sehingga apabila mereka sampai ke syurga yang pintu-pintunya sedia terbuka dan penjaga-penjaganya mengalu-alukan mereka dengan kata-kata : "Salam sejahtera kepada kamu ! Berbahagialah kamu ! Maka silalah masuk ke dalam syurga ini dengan keadaan tinggal kekal kamu di dalamnya".*

Sehubungan ayat ini, al-Zamakhshariy (T. T. : 3 / 358) menjelaskan bahawa **حَتَّى** ialah partikel yang menceritakan klausa-klausa ayat yang datang selepasnya. Dalam firman Allah Ta'ala ini, klausa ayat cerita yang terletak selepas **حَتَّى** adalah sebagai syarat. Namun begitu, jawapan kepada syarat tersebut telah digugurkan daripada ayat berkenaan.

Hal ini kerana jawapan tersebut adalah gambaran kepada balasan yang akan diterima oleh penghuni-penghuni syurga. Justeru itu, pengguguran itu menunjukkan bahawa balasan tersebut adalah suatu perkara yang tidak dapat digambarkan (secara tepat oleh pemikiran manusia). Dalam hal ini, kedudukan yang sepatutnya bagi jawapan yang digugurkan tersebut ialah selepas perkataan **خَالِدِينَ** .

Dalam pada itu, ada pihak yang berpendapat bahawa makna ayat di atas ialah *"sehingga apabila mereka sampai ke syurga, mereka sampai disertai*

dengan pembukaan pintu-pintu syurga". Selain itu, ada juga pihak yang berpendapat bahawa pintu-pintu neraka hanya akan dibuka semasa penghuni-penghuni neraka memasuki neraka.

Manakala, pintu-pintu syurga pula telah sedia terbuka berdalilkan firman Allah Ta'ala dalam surah *Ṣād* ayat yang ke-50 :-

جَنَّاتٍ عَدْنٍ مَّفْتُوحَةٌ لَهُمُ الْأَبْوَابُ yang bermaksud : "Iaitu beberapa buah syurga

tempat penetapan yang kekal, yang terbuka pintu-pintunya untuk mereka". Justeru itu, ayat al-Quran tersebut didatangkan dengan huruf "Wāw" seolah-olah ia bermaksud "sehingga apabila mereka sampai ke syurga dalam keadaan pintu-pintu syurga telah sedia terbuka ...".

Melalui keterangan di atas, jelas sekali al-Zamakhshariy tidak menganggap firman Allah Ta'ala :- وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا menjadi jawapan kepada klausa

ayat dalam bentuk syarat, iaitu firmanNya :- حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا seperti mana

dakwaan Aliran Nahu Kufah. Malah beliau menganggap jawapan tersebut telah digugurkan daripada ayat berkenaan kerana pengguguran tersebut mempunyai nilai-nilai balāghat yang tersendiri yang menunjukkan bahawa balasan yang akan diterima oleh penghuni-penghuni syurga tidak tergambar oleh pemikiran manusia. Oleh itu, huruf "Wāw" dalam firman Allah tersebut adalah "Wāw" *ʿatīfat* dan bukannya "Wāw" *zā'idat*.

Di samping itu, al-Zamakhshariy juga turut mengemukakan dua lagi pendapat yang berlainan tentang huruf "Wāw" tersebut. Pendapat yang pertama menganggap bahawa huruf "Wāw" tersebut bermakna مَعَ atau dinamakan juga "Wāw" al-Ma'yyat.

Manakala, pendapat yang kedua pula menganggap huruf "Wāw" tersebut adalah "Wāw" al-hāl (yakni huruf "Wāw" yang bermaksud "*dalam keadaan*"). Dalam hal ini, kita dapati al-Zamakhshariy sama sekali menolak pendapat yang mengatakan bahawa huruf "Wāw" itu adalah "Wāw" zā'idat.

Sokongan al-Zamakhshariy terhadap Aliran Nahu Basrah dalam masalah ini diteguhkan lagi melalui pentafsiran beliau terhadap firman Allah Ta'ala dalam surah Yūsuf ayat yang ke-70, iaitu :-

فَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَّازِهِمْ جَعَلَ السَّقَايَةَ فِي رَحْلِ أَخِيهِ ثُمَّ أَذِنَ مُؤَدِّنَ أَيَّتْهَا الْعِيرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ

yang bermaksud : "*Maka tatkala ia membekalkan mereka dengan bekalan makanan (yang mencukupi keperluan) mereka, lalu ia meletakkan bejana minuman raja di kenderaaan saudaranya (Bunyamin), kemudian menyerulah seorang penyeru : "Wahai orang-orang kafilah ini, sesungguhnya kamu adalah pencuri".*

Menurut al-Zamakhshariy (1995 : 2 / 471) yang bermaksud :- "*Ibn Mas'ud membaca وَجَعَلَ السَّقَايَةَ (iaitu dengan tambahan huruf "Wāw" berbanding qirā'at mutawātirat) berdasarkan pengguguran jawapan bagi perkataan لَمَّا (yang*

bermaksud "tatkala"). Sehubungan itu, ayat ini seolah-olah bermaksud : "Tatkala ia (Nabi Yūsuf) membekalkan mereka dengan bekalan makanan mereka dan meletakkan bejana minuman raja di kenderaaan saudaranya (Bunyamin), ia pun merehatkan mereka (buat beberapa ketika) sehinggalah mereka bertolak. Kemudian menyerulah seorang penyeru ...".

Dalam keterangan di atas, jelas sekali al-Zamakhshariy membezakan makna yang dibawa oleh qirā'at syādhāt Ibn Mas'ūd yang mempunyai tambahan huruf "Wāw" dengan makna yang dibawa oleh qirā'at mutawātirat. Ini kerana beliau tidak menganggap huruf "Wāw" yang terdapat dalam qirā'at Ibn Mas'ūd tadi adalah "Wāw" zā'idat sebagaimana pendapat Aliran Nahu Kufah dan seperti yang dinyatakan oleh al-Farrā' dalam kitab tafsir beliau "*Ma'ānī al-Qur'ān*" (al-Farrā', T. T. : 2 / 50).

5.1.8 Partikel "Aw" Boleh Bermaksud "Waw" Dan "Bal"

Menurut al-Anbāriy (1961 : 2 / 478) yang bermaksud : "*Ulama-ulama Aliran Nahu Kufah berpendapat bahawa partikel "aw" (أَوْ) boleh bermakna partikel "Waw" dan "bal" (بَلْ)*, manakala Aliran Nahu Basrah pula berpendapat bahawa partikel tersebut tidak boleh membawa makna yang dibawa oleh partikel "Waw" dan "bal" ".

Antara hujah Aliran Nahu Kufah ialah firman Allah Ta'ala dalam surah al-Sāffat ayat yang ke-147 :- *وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ* yang bermaksud :

"Dan (Nabi Yūnus yang tersebut kisahnya itu) kami mengutusnyanya kepada (kaumnya yang berjumlah) seratus ribu lebih" yakni dengan makna *بَلْ يَزِيدُونَ* atau pun

dengan makna *وَيَزِيدُونَ* dan juga firmanNya dalam surah al-Insān ayat yang

ke-24 :- *وَلَا تُطِيعْ مِنْهُمْ أَمْرًا أَوْ كَفُورًا* yang bermaksud : *"... dan janganlah engkau*

menurut kehendak orang yang berdosa di antara mereka, atau pun orang yang kufur angkara", yakni dengan makna *وَكُفُورًا* .

Selain itu, mereka juga berhujah dengan bait puisi al-Nābighat al-Dhubyāniy (pemuisi Jāhiliy) :-

قَالَتْ أَلَا لَيْتَمَا هَذَا الْحَمَامُ لَنَا * إِلَى حَمَامَتِنَا أَوْ نِصْفُهُ فَقَدْ

yang bermaksud : *"Gadis itu berkata : "Tidakkah kebolehan terbang yang ada pada burung merpati ini boleh dimiliki oleh kami secara sempurna atau pun sudah mencukupi secara sebahagian sahaja".*

Dalam bait puisi ini, partikel "Aw" menurut Aliran Nahu Kufah bermakna partikel "Wāw". Menurut Aliran Nahu Kufah, dalil-dalil daripada firman Allah Ta'ala dan ucapan orang-orang Arab yang berkaitan dengan masalah ini tidak terhingga banyaknya.

Manakala, Aliran Nahu Basrah pula berhujah bahawa makna asal yang dibawa oleh "aw" ialah makna kesamaran yang berlaku pada salah satu daripada dua perkara. Keadaan ini berbeza dengan makna yang dibawa oleh partikel "Wāw" dan "bal" kerana "Wāw" bermakna menghimpunkan antara dua perkara.

Manakala, "bal" pula bermakna "idrāb" (yakni penilaian semula hukum sama ada untuk membatalkan hukum sebelumnya atau pun untuk membawa hukum yang baru). Kedua-dua makna yang dibawa oleh "Wāw" dan "bal" ini berbeza dengan makna yang dibawa oleh "aw".

Menurut Aliran Nahu Basrah lagi, kaedah asal bagi setiap ḥarf ialah membawa makna yang asal baginya sahaja. Oleh itu, setiap ḥarf tidak boleh membawa makna yang dibawa oleh ḥarf yang lain. Dalam hal ini, Aliran Nahu Basrah berpegang kepada kaedah yang asal dan mereka yang berpegang kepada kaedah asal tidak perlu mengemukakan bukti. Manakala, mereka yang lari daripada kaedah asal pula perlu mengemukakan bukti, sedangkan mereka tidak mempunyai sebarang dalil yang kuat untuk mengesahkan dakwaan mereka tersebut.

Menurut Aliran Nahu Basrah, firman Allah Ta'ala dalam surah al-Insān ayat yang ke-24 : **وَلَا تُطِيعُ مِنْهُمْ آيْمًا أَوْ كَفُورًا** tidak boleh menjadi hujah bagi

Aliran Nahu Kufah kerana partikel "aw" dalam ayat berkenaan bermakna pengharusan, yakni dengan makna : *"Aku telah mengharuskan kepada kamu*

setiap satu daripada keduanya untuk kamu melakukan apa yang kamu inginkan".

Hal ini samalah seperti contoh ayat perintah berikut :-

جَالِسِ الْحَسَنَ أَوْ ابْنَ سِيرِينَ yang bermaksud : "Aku mengharuskan kepada kamu

duduk dengan salah seorang daripada keduanya (yakni Hasan atau Ibn Sirin) sebagaimana yang kamu sukai".

Begitu juga, firmanNya dalam surah al-Sāffāt ayat yang ke-147 :-

وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ tidak boleh dijadikan hujah oleh Aliran Nahu

Kufah berdasarkan dua sebab seperti berikut, iaitu :-

1) Partikel "aw" tersebut bermaksud pilihan, yakni kaum Nabi Yūnus tersebut apabila dilihat oleh pemerhati, maka pemerhati tadi akan memilih untuk menentukan bilangan mereka, iaitu sama ada berjumlah seratus ribu orang atau pun lebih.

2) Partikel "aw" tersebut bermaksud syak (ragu-ragu), yakni dengan maksud pemerhati tadi ragu-ragu terhadap jumlah sebenar kaum Nabi Yūnus disebabkan oleh bilangan mereka yang banyak. Dalam hal ini, keadaan syak tersebut berlaku kepada pemerhati dan bukannya kepada Allah Ta'ala (al-Anbāriy, 1961 : 2 / 478 - 483).

Persetujuan al-Zamakhshariy terhadap Aliran Nahu Basrah dalam masalah ini dapat dilihat semasa beliau mentafsir firman Allah Ta'ala dalam

surah al-Insān ayat yang ke-24, iaitu :- فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ آثِمًا أَوْ كَفُورًا

yang bermaksud : *"Oleh itu, hendaklah engkau bersabar menerima hukum Tuhanmu (iaitu memberi tempoh kepada golongan yang menentangmu), dan janganlah engkau menurut kehendak orang yang berdosa di antara mereka, atau pun orang yang kufur angkara".*

Sehubungan ayat ini, al-Zamakhshariy (T. T. : 4 / 171) menjelaskan bahawa sekiranya disebut وَلَا تُطِعُهُمَا (yang bermaksud : *"jangan kamu patuh kepada kedua-duanya (sekali)"*), maka patuh kepada salah satu daripada keduanya adalah harus. Tetapi, apabila disebut وَلَا تُطِعْ أَحَدَهُمَا (yang bermaksud : *"jangan kamu patuh kepada salah satu daripada keduanya"*), maka diketahui bahawa tegahan terhadap setiap satu daripada dua perkara itu lebih kuat daripada tegahan terhadap dua perkara secara serentak.

Hal ini samalah dengan larangan mengatakan kepada kedua-dua ibu bapa dengan perkataan "uf" (أُفْ - dan yang seumpamanya). Larangan ini menggambarkan bahawa larangan memukul kedua-dua ibu bapa adalah lebih kuat (berbanding mengeluarkan perkataan tersebut) berdasarkan kaedah keutamaan.

Yang dimaksudkan dengan frasa ayat :- وَلَا تُطِعُهُمَا oleh al-Zamakhshariy ialah sekiranya partikel "aw" dalam ayat al-Quran di atas digantikan dengan

partikel "Wāw", maka penggunaan frasa ayat seperti ini dianggap kurang tepat untuk menggambarkan larangan ke atas kedua-duanya sekaligus. Manakala, frasa ayat :- *وَلَا تُطِيعُ أَحَدَهُمَا* pula membawa maksud yang dikehendaki oleh partikel "aw".

Keterangan al-Zamakhshariy ini sama dengan pendapat Aliran Nahu Basrah seperti yang dinyatakan oleh al-Anbāriy sebelum ini. Hal ini kerana keterangan al-Zamakhshariy ini menggambarkan bahawa partikel "aw" dalam ayat al-Quran tersebut bermakna pengharusan, yakni larangan tersebut sama-sama diharuskan ke atas kedua-dua perkara tersebut tanpa pengecualian.

Sehubungan ayat yang ke-147 daripada surah al-Saffat yang tersebut di atas al-Zamakhshariy (T. T. : 3 / 311) berpendapat yang bermaksud :-

"Firman Allah Ta'ala أَوْ يَزِيدُونَ adalah dari sudut pandangan pemerhati, yakni

apabila ia melihat kaum Nabi Yūnus, maka ia akan berkata : "Jumlahnya ialah seratus ribu orang atau lebih". Maksud di sebalik firman Allah ini ialah untuk menggambarkan jumlah yang banyak".

Kenyataan al-Zamakhshariy ini sama dengan pendapat Aliran Nahu Basrah yang menolak hujah daripada Aliran Nahu Kufah seperti yang dinyatakan sebelum ini. Hal ini kerana al-Zamakhshariy berpendapat partikel "aw" dalam firman Allah tersebut bermakna syak.

Walau bagaimanapun, pendapat Aliran Nahu Kufah yang mengatakan bahawa partikel "aw" juga boleh membawa makna yang sama dengan makna partikel "Wāw" dan "bal" telah mendapat sokongan daripada ulama-ulama nahu, khususnya ulama-ulama nahu yang terkemudian.

Menurut al-Asymūniy yang bermaksud : *"Perkara yang sebenar ialah bahawa partikel "aw" sebagaimana yang dikatakan oleh ulama-ulama nahu yang terdahulu membawa makna bagi salah satu daripada dua perkara atau bagi beberapa perkara. Namun begitu, kadang-kadang partikel tersebut juga membawa makna bagi partikel "bal" dan "Wāw" (al-Sabbān, T. T. : 3 / 108).*

5.1.9 Mendahulukan Khabar "Laysa" Ke Atas "Laysa"

Persetujuan al-Zamakhshariy terhadap Aliran Nahu Basrah dalam masalah ini dapat dilihat semasa beliau mentafsir firman Allah Ta'ala dalam surah Hūd ayat yang ke-8, iaitu :- وَلَئِنْ أَخَّرْنَا عَنْهُمْ الْعَذَابَ إِلَىٰ أُمَّةٍ مَّعْدُودَةٍ لَّيَقُولُنَّ مَا

يَحْسِبُهُ إِلَّا يَوْمَ يَأْتِيهِمْ لَيْسَ مَصْرُوفًا عَنْهُمْ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ yang

bermaksud : *"Dan demi sesungguhnya ! Jika kami tangguhkan azab daripada menimpa mereka hingga ke suatu masa yang tertentu, tentulah mereka akan berkata (secara mengejek) : "Apakah yang menghalangnya ?". Ketahuilah ! Pada hari datangnya azab itu kepada mereka, tidak akan dapat ditolak daripada menimpa mereka, dan tentulah mereka akan diliputi oleh azab yang mereka telah ejek-ejek itu".*

Menurut al-Zamakhshariy (T. T : 2 / 209) yang bermaksud :- "*Firman Allah Ta'ala يَوْمَ يَأْتِيهِمْ* bersifat akusatif sebagai khabar (predikat) "*laysa*" (لَيْسَ) berdasarkan pendapat ulama yang mengharuskan mendahulukan khabar "*laysa*" ke atas "*laysa*". Hal ini kerana apabila harus mendahulukan ma'mul khabar "*laysa*" ke atas "*laysa*", maka ia membuktikan harus mendahulukan khabar "*laysa*" ke atas "*laysa*". Ini kerana ma'mul mengikut kedudukan 'amil".

Pada pandangan al-Zamakhshariy, perkataan يَوْمَ dalam ayat al-Quran tersebut adalah ma'mul kepada perkataan مَصْرُوفًا yang dii'rab sebagai khabar "*laysa*". Jika ma'mul kepada khabar "*laysa*" boleh mendahului "*laysa*", maka khabar "*laysa*" (yakni 'amil kepada ma'mul tersebut) juga harus mendahului "*laysa*". Pandangan yang dikemukakan oleh al-Zamakhshariy ini sama dengan pandangan yang dipegang oleh Aliran Nahu Basrah.

Menurut al-Anbāriy (1961 : 1 / 160) yang bermaksud : "*Ulama-ulama Aliran Nahu Kufah berpendapat tidak harus mendahulukan khabar "laysa" ke atas "laysa". Pendapat ini turut dikongsi bersama oleh Abū al-'Abbās al-Mubarrad daripada Aliran Nahu Basrah .... Manakala, ulama-ulama Aliran Nahu Basrah pula berpendapat harus mendahulukan khabar "laysa" ke atas "laysa" sebagaimana harus mendahulukan khabar "kāna" (كَانَ) ke atas "kāna".*

Antara hujah yang dikemukakan oleh Aliran Nahu Kufah ialah kerana "laysa" adalah kata kerja yang tidak mutasarrif. Oleh itu, kata kerja berkenaan tidak boleh berfungsi sebagaimana kata kerja yang mutasarrif. Justeru itu, mendahulukan khabar "laysa" ke atas "laysa" itu tidak harus sebagaimana yang diharuskan kepada kata kerja yang mutasarrif, kerana fungsi kata kerja hanya bersifat mutasarrif sekiranya kata kerja itu sendiri bersifat mutasarrif.

Manakala, Aliran Nahu Basrah pula berhujah dengan firman Allah Ta'ala dalam surah Hūd ayat yang ke-8, iaitu :- **أَلَا يَوْمَ يَأْتِيهِمْ لَيْسَ مَصْرُوفًا عَنْهُمْ** .

Menurut aliran ini, firmanNya :- **يَوْمَ يَأْتِيهِمْ** adalah muta'alliq kepada perka-taan **مَصْرُوفًا** sedangkan kedudukannya telah mendahului "laysa". Keadaan ini membuktikan bahawa khabar "laysa" harus mendahului "laysa". Ini kerana sekiranya perkara tersebut tidak harus, maka kenapakah ma'mul kepada khabar "laysa" harus mendahului "laysa", sedangkan ma'mul hanya akan berfungsi ketika berfungsinya 'amil.

Menurut al-Anbārīy, pendapat yang sahih ialah pendapat yang dipersetujui oleh Aliran Nahu Kufah yang mengatakan tidak harus mendahulu-kan khabar "laysa" ke atas "laysa" dan berpendapat bahawa firman Allah Ta'ala dalam surah Hūd ayat yang ke-8 tersebut tidak boleh dijadikan hujah oleh Aliran Nahu Basrah.

Hal ini kerana Aliran Nahu Kufah tidak menganggap perkataan **يَوْمَ** dalam ayat berkenaan menjadi muta'alliq kepada perkataan **مَصْرُوفًا** . Begitu juga, mereka tidak menganggap perkataan tersebut bersifat akusatif, malah perkataan tersebut bersifat nominatif atas sifatnya sebagai subjek. Bagaimanapun, perkataan tersebut dibaca secara fath (baris di atas) kerana keadaannya yang diidafatkan (disandarkan) kepada kata kerja **يَأْتِيهِمْ** .

Keadaan ini samalah dengan qirā'at mutawātirat daripada Nāfi' dan al-A'raj yang membaca perkataan **يَوْمَ** dalam surah al-Mā'idat ayat yang ke-119

قَالَ اللَّهُ هَذَا يَوْمَ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ :- (yang bermaksud : "Allah berfirman : "Inilah hari (kiamat) yang (padanya) orang-orang yang benar (pada tutur kata dan amal perbuatan) mendapat manfaat dari kebenaran mereka ...") secara fath, kerana perkataan tersebut telah diidafatkan kepada kata kerja **يَنْفَعُ** (al-Anbāriy, 1961 : 1 / 160 - 163).

Pendapat Aliran Nahu Basrah yang disokong oleh al-Zamakhshariy itu telah mendapat tentangan daripada ulama-ulama nahu termasuklah Ibn Mālik yang telah menyebut :-

* وَمَنْعُ سَبْقِ خَبَرِ لَيْسَ اصْطُفَى *

yang bermaksud : "*Menegah mendahulukan Khabar "laysa" (ke atas "laysa") adalah pendapat yang dipilih*") (Ibn 'Aqīl, 1988 : 1 / 257).

5.1.10 Al-'Atf Ke Atas Kedudukan "Inna" Secara Raf Sebelum Datangnya Khabar

Berkaitan dengan masalah ini, al-Anbārīy (1961 : 1 / 185) menjelaskan bahawa ulama-ulama Aliran Nahu Kufah berpendapat harus melakukan 'atf ke atas kedudukan partikel "Inna" (إِنَّ) - yakni secara raf - sebelum datangnya Khabar "Inna". Bagaimanapun, mereka kemudiannya berselisih pendapat tentang perkara tersebut.

Dalam hal ini, Abū al-Ḥasan 'Alī bin Ḥamzat al-Kisā'īy berpendapat bahawa perkara tersebut diharuskan pada setiap keadaan, iaitu sama ada fungsi "Inna" dapat dilihat secara jelas atau pun tidak seperti contoh berikut :-

إِنَّ زَيْدًا وَعَمْرُو قَائِمَانِ (yang bermaksud : "*Sesungguhnya Zaid dan 'Amr masing-masing berdin*") dan :- إِنَّكَ وَبَكْرٌ مُنْطَلِقَانِ (yang bermaksud : "*Sesungguhnya kamu dan Bakr masing-masing bertolak pergi*").

Manakala, Abū Zakariyyā' Yahyā bin Ziyād al-Farrā' (daripada Aliran Nahu Kufah) pula berpendapat bahawa perkara tersebut tidak harus kecuali dalam keadaan fungsi "Inna" itu tidak jelas (yakni tanda nominatif pada Kata Nama "Inna" tidak jelas seperti contoh :- إِنَّكَ وَبَكْرٌ مُنْطَلِقَانِ).

Antara hujah Aliran Nahu Kufah ialah firman Allah Ta'ala dalam surah al-Ma'idat ayat yang ke-69 :-

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِقُونَ وَالنَّصَارَى مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

: "Sesungguhnya orang-orang yang beriman, dan orang-orang Yahudi, dan orang-orang Ṣābi'in, dan orang-orang Naṣārā, sesiapa sahaja di antara mereka yang beriman kepada Allah (dan segala rasulNya meliputi Nabi Muhammad s.a.w.), dan (beriman kepada) hari akhirat ...". Menurut Aliran Nahu Kufah, perkataan الصَّابِقُونَ dalam ayat al-Quran di atas, ma'tūf ke atas kedudukan "Inna"

sebelum datangnya Khabar "Inna", iaitu firmanNya :- مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ .

Dalam pada itu, ulama-ulama Aliran Nahu Basrah pula berpendapat bahawa 'atf ke atas kedudukan "Inna" sebelum Khabarnya tidak harus dalam semua keadaan. Mereka berhujah bahawa sekiranya kamu menyebut :-

إِنَّكَ وَزَيْدٌ قَائِمَانِ (yang bermaksud : "Sesungguhnya kamu dan Zaid berdin"),

maka perkataan زَيْدٌ sudah pasti bersifat nominatif melalui fenomena ibtidā'

(permulaan) dan dalam masa yang sama ia (fenomena ibtidā') menjadi 'āmil

kepada Khabar زَيْدٌ . Manakala, partikel "Inna" pula menjadi `āmil kepada Khabar bagi gantinama "Kāf" (gantinama diri kedua yang merujuk kepada kamu lelaki).

Dalam hal ini, kedua-dua `āmil tersebut akan berhimpun dalam satu perkataan. Oleh itu, sekiranya kita berkata harus melakukan `atf sebelum sempurnanya Khabar, maka keadaan tersebut membawa kepada wujudnya dua `āmil ( iaitu partikel "Inna" yang menjadi `āmil kepada Khabar gantinama "Kāf" dan fenomena ibtida' yang menjadi `āmil kepada Khabar زَيْدٌ) yang berfungsi ke atas satu kata nama (iaitu perkataan قَائِمَانِ), sedangkan perkara tersebut adalah mustahil (al-Anbāriy, 1961 : 1 / 186 - 187).

Sokongan al-Zamakhshariy terhadap Aliran Nahu Basrah dalam masalah ini dapat dilihat semasa beliau mentafsir firman Allah Ta'ala dalam surah al-Mā'idat ayat yang ke-69, iaitu :- إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِقُونَ وَالنَّصَارَىٰ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ yang bermaksud : *"Sesungguhnya orang-orang yang beriman, dan orang-orang Yahudi, dan orang-orang Ṣābi'īn, dan orang-orang Naṣārā, sesiapa sahaja di antara mereka yang beriman kepada Allah (dan segala rasulNya meliputi Nabi Muhammad s.a.w.) dan (beriman kepada) hari akhirat serta beramal saleh, maka tidaklah ada kebimbangan (dari berlakunya kejadian yang tidak baik) terhadap mereka, dan mereka pula tidak akan berdukacita".*

Sehubungan ayat ini, al-Zamakhshariy (T. T. : 1 / 353) menjelaskan bahawa perkataan الصَّابِقُونَ dibaca secara nominatif sebagai muftada' dalam keadaan khabarnya digugurkan daripada ayat dan diandaikan selepas Ism "Inna" dan Khabar "Inna". Oleh itu, ayat al-Quran ini seolah-olah disebut seperti berikut, iaitu :- إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَىٰ حُكْمُهُمْ كَذَا وَالصَّابِقُونَ كَذَلِكَ yang bermaksud : *"Sesungguhnya orang-orang yang beriman, orang-orang Yahudi dan orang-orang Nasārā, mereka tidak akan merasa bimbang dan tidak akan berdukacita dan keadaan yang sama juga berlaku kepada orang-orang Sābi'in".*

Menurut al-Zamakhshariy, perkataan الصَّابِقُونَ tidak boleh bersifat nominatif berdasarkan `atf ke atas kedudukan "Inna" dan Ism "Inna", kerana perkara tersebut tidak harus dilakukan sebelum datangnya Khabar "Inna". Dalam hal ini, kita tidak boleh menyebut :- إِنَّ زَيْدًا وَعَمْرٌو مُنْطَلِقَانِ (yang bermaksud : *"Sesungguhnya Zaid dan 'Amr bertolak pergi"*) kerana perkataan عَمْرٌو (yang dibaca secara nominatif) itu berdasarkan `atf ke atas kedudukan "Inna" dan Ism "Inna", sedangkan `amil kepada kedudukan bagi kedua-dua perkataan tersebut ialah fenomena ibtidā'.

Oleh itu, fenomena tersebut juga sudah pasti menjadi `amil kepada khabar ( yakni perkataan مُنْطَلِقَانِ ). Justeru itu, perkara tersebut tidak harus kerana keadaan tersebut akan membawa kepada wujudnya dua `amil, iaitu partikel "Inna" dan fenomena ibtida', yang berfungsi ke atas satu perkataan, iaitu perkataan مُنْطَلِقَانِ yang menjadi khabar bagi partikel "Inna" dan juga khabar bagi perkataan عَمَرُو .

Walau bagaimanapun, sekiranya kita menominatiskan perkataan الصَّابِقُونَ - yang diandaikan di akhir ayat - atas sifatnya sebagai muftada' dan pada masa yang sama kita menominatiskan khabar (yakni Khabar "Inna") dengan "Inna", maka ia akan menjadikan kedua-dua khabar tersebut (yakni Khabar "Inna" dan khabar bagi perkataan الصَّابِقُونَ) masing-masing mempunyai `amil yang berbeza ( yakni "Inna" yang menjadi `amil kepada Khabar "Inna" dan fenomena ibtida' yang menjadi `amil kepada khabar الصَّابِقُونَ).

Dalam keterangan di atas, jelas sekali al-Zamakhshariy berpendapat bahawa ayat :- إِنَّ زَيْدًا وَعَمَرُو مُنْطَلِقَانِ itu salah penggunaannya kerana perkataan عَمَرُو dalam ayat tersebut tidak boleh dii`rāb sebagai muftada'. Ini

kerana perkataan مُنْطَلَقَانِ tidak boleh menjadi khabar kepada perkataan زَيْدًا

sahaja kerana kita tidak boleh menyebut :- إِنَّ زَيْدًا مُنْطَلَقَانِ .

Menurut al-Mukhtār Ahmād Dayrat (1991 : 415) yang bermaksud :
"Bolehlah dikatakan bahawa pendapat Aliran Nahu Kufah ini dianggap sah disebabkan bentuk ujaran seperti ini terdapat dalam al-Quran (walaupun terdapat takwilan terhadap gejala nominatif tersebut), bait-bait puisi dan juga prosa. Sekiranya Aliran Nahu Basrah tidak menyokong satu contoh yang didengar daripada orang-orang Arab, maka di sana terdapat banyak lagi contoh yang mengukuhkan pendapat Aliran Nahu Kufah tersebut".

5.1.11 Kedudukan Fi'l Mudari' Selepas "Lām" al-Ta'īl

Seluruh ulama nahu bersepakat mengatakan bahawa fi'l mudari' yang terletak selepas "Lām" al-Ta'īl (huruf "Lām" yang menerangkan sebab - "Lām" Keterangan Sebab) yang juga disebut sebagai "Lām" Kay wajib dibaca secara akusatif. Bagaimanapun, mereka berselisih pendapat tentang al-nāṣib (agen akusatif) yang menyebabkan gejala akusatif tersebut.

Menurut al-Anbārīy (1961 : 2 / 575) yang bermaksud : *"Ulama-ulama Aliran Nahu Kufah berpendapat bahawa "Lām" Kay (yakni "Lām" al-Ta'īl) menjadi al-nāṣib kepada al-fi'l tanpa perlu diandalkan partikel An seperti contoh :-*

جِئْتُكَ لِتُكْرِمَنِي (yang bermaksud : "Aku datang kepada kamu supaya kamu menghormati aku"). Manakala, ulama-ulama Aliran Nahu Basrah pula berpendapat bahawa al-nāṣib kepada al-fi'l ialah partikel An yang diandaikan wujud selepas "Lām" al-Ta'īl tersebut. Oleh itu, ayat tersebut diandaikan seperti berikut :- جِئْتُكَ لَأَنْ تُكْرِمَنِي .

Menurut Aliran Nahu Kufah, sebab "Lām" al-Ta'īl menjadi al-nāṣib kerana partikel tersebut mengambil tempat partikel Kay (yang bermaksud "supaya"). Justeru itu, partikel tersebut mengandungi makna yang dibawa oleh Kay. Dalam hal ini, sebagaimana Kay berfungsi mengakusatifkan al-fi'l (yakni fi'l mudā'ir), begitu juga perkataan yang menggantikan tempatnya (yakni "Lām" al-Ta'īl).

Sementara itu, Aliran Nahu Basrah pula berhujah bahawa sebab al-nāṣib kepada al-fi'l tersebut ialah partikel An yang diandaikan dan bukannya "Lām" al-Ta'īl ialah kerana partikel "Lām" merupakan antara kategori kata yang merujuk kepada kata nama (yakni perkataan yang wujud selepas "Lām" mesti terdiri daripada kata nama). Oleh itu, perkataan yang merujuk kepada kata nama tidak boleh menjadi perkataan yang merujuk kepada kata kerja. Justeru itu, kata kerja itu mesti bersifat akusatif melalui partikel An yang diandaikan selepas "Lām" al-Ta'īl tersebut (al-Anbārī, 1961 : 2 / 575 - 576).

Sokongan al-Zamakhsharī terhadap Aliran Nahu Basrah dalam masalah ini boleh dilihat semasa beliau mentafsir firman Allah Ta'ala dalam surah al-An'ām ayat yang ke-71 dan 72, iaitu :-

... وَأَمَرْنَا لِنُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ، وَأَنْ أَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَهُوَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ

bermaksud : *".... Dan kita diperintahkan supaya berserah diri kepada Tuhan yang memelihara dan mentadbirkan sekalian alam. Dan (diperintahkan) hendaklah kamu mengerjakan sembahyang dan bertaqwa kepadaNya, dan Dialah Tuhan yang kepadaNya kamu akan dihimpunkan (pada hari akhirat kelak)".*

Sebagai menjelaskan ayat ini, al-Zamakhshariy (1995 : 2 / 35 - 36) menerangkan bahawa huruf "Lām" pada firman Allah Ta'ala :- لِنُسْلِمَ bermaksud alasan kepada suatu perintah. Oleh itu, firman Allah Ta'ala di atas adalah bermaksud : *"Kita diperintahkan dan dikatakan kepada kita : "Hendaklah kamu memeluk agama Islam".* Hal ini bertujuan supaya kita berserah diri (kepada Allah)".....

Manakala, firmanNya :- وَأَنْ أَقِيمُوا pula di'atafkan ke atas kedudukan firman Allah لِنُسْلِمَ . Dalam hal ini, firman Allah Ta'ala ini seolah-olah disebut seperti berikut, iaitu :- وَأَمَرْنَا أَنْ نُسْلِمَ وَأَنْ أَقِيمُوا (yang bermaksud : *"Kita diperintahkan menganut agama Islam dan mendirikan (sembahyang)".*

Selain itu, ayat tersebut juga harus diandaikan seperti berikut, iaitu :- وَأَمَرْنَا لِأَنْ نُسْلِمَ وَلِأَنْ أَقِيمُوا (yang bermaksud : *"Kita diperintahkan agar menganut agama Islam dan agar mendirikan sembahyang").*

Dalam kenyataan di atas, jelas sekali al-Zamakhshariy menganggap bahawa firman Allah Ta'ala لَنْسَلِمَ bersifat akusatif melalui An al-Mudmarat, yakni partikel An yang terletak secara tersembunyi selepas "Lām" al-Ta'ālil tersebut. Oleh itu, al-Zamakhshariy mengandaikan ayat tersebut seperti berikut, iaitu:- وَأَمَرْنَا لَأَنْ نُسَلِمَ .

Hal ini kerana sekiranya al-Zamakhshariy menganggap gejala akusatif tersebut disebabkan oleh "Lām" al-Ta'ālil ("Lām" Kay), maka andaiannya adalah seperti berikut, iaitu :- وَأَمَرْنَا لَكَيُّ نُسَلِمَ . Ini kerana Aliran Nahu Kufah berpendapat "Lām" al-Ta'ālil membawa makna yang sama dengan makna Kay.

Keadaan ini boleh dilihat sebagaimana yang dinyatakan oleh Ibn al-Anbārīy Abū Bakr Muḥammad bin al-Qāsim (wafat 328 H. Salah seorang ulama Aliran Nahu Kufah daripada generasi yang terakhir) dalam kitab beliau "*Syarḥ al-Qaṣā'id al-Sab' al-Tuwāl al-Jāhiliyya*", semasa beliau menerangkan maksud bait puisi Umru'ul Qays yang berikut :-

وَلَيْلٍ كَمَوْجِ الْبَحْرِ أَرْخَى سُدُودَهُ * عَلَيَّ بِأَنْوَاعِ الْهُمُومِ لِيَتَلَيَّ

yang bermaksud : *"Dan suatu malam yang bagaikan ombak laut yang telah melabuhkan tabir-tabirnya ke atasku dengan berbagai-bagai musibah kerana mahu menguji diriku".*

Menurut Ibn al-Anbārīy (1963 : 75) yang bermaksud : "Perkataan لَيْتَلِيَّ

bersifat akusatif melalui "Lām" Kay. Oleh itu, andaian ayat tersebut ialah :- لَكِيَّ يَتَلِيَّ .

Manakala, ulama-ulama Aliran Nahu Basrah pula menganggap perkataan tersebut bersifat akusatif melalui pengguguran partikel An. Oleh itu, andaian ayat tersebut di sisi mereka ialah :- "لَانْ يَتَلِيَّ" .

Dalam pada itu, pengguguran partikel An selepas "Lām" al-Ta`līl bukanlah sesuatu yang wajib, malah partikel An harus wujud secara zahir selepas "Lām" al-Ta`līl seperti firman Allah Ta`ala dalam surah al-Zumar ayat yang ke-12, iaitu :- وَأَمَرْتُ لَانْ أَكُونَ أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ yang bermaksud : "Dan aku diperintahkan supaya menjadi orang yang awal pertama berserah diri bulat-bulat (kepada Allah)".

Malah partikel An juga mesti wujud secara zahir selepas "Lām" al-Ta`līl sekiranya terdapat partikel "Lā" selepas "Lām" al-Ta`līl tersebut seperti firman Allah Ta`ala dalam surah al-Nisā' ayat yang ke-165, iaitu :-

رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِّئَلَّا يُكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا

yang bermaksud : "Rasul-rasul (yang telah kami utuskan itu semuanya) pembawa khabar gembira (kepada orang-orang yang beriman), dan pembawa amaran (kepada orang-orang yang kafir dan yang mengerjakan maksiat), supaya tidak ada bagi manusia sesuatu hujah (atau sebarang alasan untuk berdalih pada hari kiamat

kelak) terhadap Allah sesudah mengutuskan rasul-rasul itu. Dan (ingatlah) Allah maha kuasa, lagi maha bijaksana".

5.1.12 "In" al-Mukhaffafat Berfungsi Mengakusatifkan

Kata Nama

Seluruh ulama nahu bersepakat mengatakan bahawa partikel "Inna" berfungsi mengakusatifkan kata nama yang selepasnya seperti contoh berikut :- *إِنَّ زَيْدًا ذَكِيٌّ* (yang bermaksud : "Sesungguhnya Zaid cerdik"). Bagaimanapun, mereka berselisih pendapat apabila partikel tersebut diringankan sebutannya kepada "In" yang disebut sebagai "In" al-Mukhaffafat.

Menurut al-Anbāriy (1961 : 1 / 195) yang bermaksud : "*Ulama-ulama Aliran Nahu Kufah berpendapat bahawa "In" al-Mukhaffafat (yakni partikel "Inna" yang telah diringankan sebutannya menjadi "In") tidak boleh mengakusatifkan kata nama, manakala ulama-ulama Aliran Nahu Basrah pula berpendapat sebaliknya*".

Antara hujah Aliran Nahu Kufah ialah bahawa partikel "Inna" berfungsi ke atas kata nama kerana keadaannya yang menyerupai *fi'l māḍī* dari sudut lafaz. Ini kerana "Inna" terdiri daripada tiga huruf seperti juga *fi'l māḍī*. Begitu juga, "Inna" bersifat *mabniy* (yakni suatu perkataan yang baris huruf akhirnya tidak mengalami perubahan) yang dibaca dengan *fathat* (baris di atas) sama juga seperti *fi'l māḍī*. Oleh itu, apabila partikel tersebut diringankan sebutan-

nya, maka penyerupaan yang tersebut akan hilang dan fungsinya juga terbatal.

Antara hujah Aliran Nahu Basrah pula ialah firman Allah Ta'ala dalam surah Hūd ayat yang ke-111 :- وَإِنْ كَلَّا لَمَا كُيُوفِّيَنَّهُمْ رَبُّكَ أَعْمَالَهُمْ (yang bermaksud : *"Dan sesungguhnya tiap-tiap seorang akan disempurnakan oleh Tuhanmu balasan amal mereka ..."*). Ayat ini dibaca demikian berdasarkan qirā'at mutawātirat daripada Nāfi' dan Ibn Kathir.

Menurut mereka, perkataan كَلَّا dalam ayat di atas tidak boleh dianggap bersifat akusatif melalui kata kerja كُيُوفِّيَنَّهُمْ . Ini kerana "Lām" al-Qasam (huruf "Lām" yang merujuk kepada sumpah) yang terdapat pada kata kerja berkenaan menghalang kata kerja tersebut berfungsi ke atas perkataan yang terletak sebelumnya.

Selain itu, antara hujah Aliran Nahu Basrah juga ialah sebuah bait puisi (daripada pemuisi majhul) :-

وَصَدْرٌ مُشْرِقِ النَّحْرِ * كَأَنَّ نَدْيِيهِ حُقَّانِ

yang bermaksud : *"Sahabatnya itu mempunyai dada (serta leher) yang bersinar-sinar, manakala kedua-dua payu daranya pula seolah-olah seperti hukah [dari sudut kepadatan dan penonjolan]"* (al-Anbāriy, 1961 : 1 / 195 - 197).

Dalam ayat al-Quran dan bait puisi di atas, Aliran Nahu Basrah menganggap perkataan **كُلًّا** dan **كُلِّتِهِ** masing-masing bersifat akusatif melalui partikel "In" al-Mukhaffafat yang berfungsi seperti fungsi "Inna". Oleh itu, partikel "Inna" tetap berfungsi ke atas kata nama walaupun sebutannya telah diringankan menjadi "In".

Sokongan al-Zamakhshariy terhadap Aliran Nahu Basrah dalam masalah ini boleh dilihat semasa beliau mentafsir firman Allah Ta'ala dalam surah Hūd ayat yang ke-111, iaitu :-

وَأَنَّ كُلًّا لَّمَّا لِيُوقِيَهُمْ رَبُّكَ أَعْمَالَهُمْ إِنَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ yang bermaksud *"Dan sesungguhnya tiap-tiap seorang akan disempumakan oleh Tuhanmu balasan amal mereka, sesungguhnya Allah amat mendalam pengetahuanNya tentang apa yang mereka kerjakan"*.

Menurut al-Zamakhshariy (1995 : 2 / 416) yang bermaksud :- *"Partikel "Inna" (إِنَّ) dalam ayat tersebut, boleh diringankan bacaannya menjadi "In" al-Mukhaffafat (إِنَّ) dan berfungsi mengakusatifkan perkataan **كُلًّا** berdasarkan bahawa partikel "In" al-Mukhaffafat berasal daripada partikel "Inna" yang bersabdu di atas"*.

Dalam kenyataan di atas, al-Zamakhshariy jelas sekali menganggap perkataan **كُلًّا** bersifat akusatif melalui partikel "In" al-Mukhaffafat dan bukan-

nya melalui kata kerja *كَيُوفِّيهِمْ* sebagaimana pendapat Aliran Nahu Kufah.

Pendapat Aliran Nahu Kufah dalam masalah ini boleh dilihat dalam kitab "*Ma'ānī al-Qur'ān*" oleh al-Farrā'.

Menurut al-Farrā' (T. T. : 2 / 29) yang bermaksud : "*Sementara itu, mereka yang membaca partikel "Inna" secara ringan (yakni membaca dengan sebutan "In") akan mengakusatifkan perkataan كَلَّا dengan kata kerja كَيُوفِّيهِمْ .*

Mereka berkata : "Kami seolah-olah menyebut ayat al-Quran tersebut sebagai :-

وَإِنْ كَيُوفِّيهِمْ كَلَّا". Bagaimanapun, aku (yakni al-Farrā') kurang bersetuju dengan pendapat ini".

Walaupun al-Farrā' kurang bersetuju dengan bentuk i'rāb yang seperti ini, tetapi anehnya beliau tidak pula menyatakan bentuk i'rāb alternatif bagi perkataan كَلَّا tersebut.

Oleh kerana kekuatan hujah di pihak Aliran Nahu Basrah dalam masalah ini, Abū Ḥayyān (1992 : 6 / 217) akhirnya membuat kesimpulan yang bermaksud : "*Pendapat ini adalah pendapat yang sahih disebabkan kewujudannya dalam ujaran orang-orang Arab ... dan juga dalam qirā'at mutawātirat, walaupun ulama-ulama Aliran Nahu Kufah mentakwilkan qirā'at mutawātirat tersebut".*

5.1.13 Fi'l Māḍī Dii'rāb Sebagai Ḥāl

Menurut al-Anbārīy (1961 : 1 / 252) yang bermaksud : "Ulama-ulama Aliran Nahu Kufah berpendapat bahawa fi'l māḍī harus dii'rāb sebagai Ḥāl (Kata Keterangan Keadaan), manakala ulama-ulama Aliran Nahu Basrah (kecuali Abū al-Ḥasan al-Akhfasy) pula menegahnya. Bagaimanapun, mereka bersepakat bahawa sekiranya fi'l māḍī tersebut didahului oleh partikel "qad" (قَدْ) atau kata kerja tersebut menjadi sifat kepada suatu kata nama yang digugurkan daripada ayat, maka fi'l māḍī tersebut harus dii'rāb sebagai Ḥāl".

Antara hujah Aliran Nahu Kufah ialah firman Allah Ta'ala dalam surah al-Nisā' ayat yang ke-90, iaitu :- أَوْ جَاءُوكُمْ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ (yang bermaksud : "... atau orang-orang yang datang kepada kamu sedang hati mereka merasa berat ...". Dalam ayat al-Quran ini, kata kerja حَصِرَتْ dii'rāb sebagai Ḥāl dan ia diandaikan seperti berikut :- أَوْ جَاءُوكُمْ حَصِرَةً صُدُورُهُمْ . Kesahihan andaian ini dibuktikan oleh qirā'at syādhāt al-Ḥasan al-Baṣrīy, Ya'qūb al-Ḥaḍramīy dan al-Mufaddal yang membaca ayat tersebut seperti andaian berkenaan.

Selain itu, antara hujah Aliran Nahu Kufah juga ialah bait puisi daripada Abū Ṣakhr al-Hudhālīy (pemuisi Islāmīy) :-

وَأِنِّي لَتَعْرِوْنِي لِذِكْرَاكِ نَفْضَةٍ * كَمَا انْتَفَضَ الْعُصْفُورُ بِلَلِّهِ الْقَطْرُ

yang bermaksud : *"Dan sesungguhnya aku pasti akan menggeletar disebabkan kenanganku kepadamu, sebagaimana burung akan menggigil dalam keadaan ia dibasahi oleh hujan"*.

Dalam bait puisi ini, kata kerja **بَلَّلَ** berada pada kedudukan **Hāl** bagi frasa ayat sebelumnya, iaitu :- **اَتَنَفَّضَ الْعُصْفُورُ** . Oleh itu, bahagian yang kedua daripada bait puisi tersebut bermaksud : *"... sebagaimana burung akan menggigil dalam keadaan ia dibasahi oleh hujan"*.

Dalam pada itu, Aliran Nahu Basrah pula berhujah bahawa **fi'l māḍī** tidak harus dii`rāb sebagai **Hāl** kerana dua sebab berikut :-

- 1) **Fi'l māḍī** tidak merujuk kepada keadaan (**hal**). Oleh itu, kata kerja tersebut tidak layak dii`rāb sebagai **Hāl**.
- 2) Perkataan yang layak mengambil tempat **Hāl** ialah perkataan yang boleh dimaksudkan dengan perkataan **الآن** atau **السَّاعَةَ** (yang bermaksud "sekarang") seperti contoh berikut :- **نَظَرْتُ إِلَى عَمْرٍو يَكْتُبُ**
(yang bermaksud : *"Aku melihat kepada 'Amr yang sekarang sedang menulis"*).

Oleh kerana Aliran Nahu Basrah tidak menerima **fi'l māḍī** sebagai **Hāl** (kecuali dengan syarat-syarat tertentu), maka andaian mereka terhadap ayat

al-Quran di atas adalah seperti berikut :- أَوْ جَاءُوكُمْ قَوْمًا حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ .

Dalam andaian ini, Aliran Nahu Basrah telah menjadikan kata kerja حَصِرَتْ sebagai sifat kepada suatu kata nama yang digugurkan daripada ayat, iaitu perkataan قَوْمًا (al-Anbāriy, 1961 : 1 / 252 - 254).

Sokongan al-Zamakhshariy terhadap Aliran Nahu Basrah dalam masalah ini boleh dilihat semasa beliau mentafsir firman Allah Ta'ala dalam surah al-Nisā' ayat yang ke-90, iaitu :- إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ أَوْ
جَاءُوكُمْ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ أَنْ يُقَاتِلُوكُمْ أَوْ يُقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ yang bermaksud : "Kecuali orang-orang yang pergi (meminta perlindungan) kepada suatu kaum yang ada ikatan perjanjian setia di antara kamu dengan mereka, atau orang-orang yang datang kepada kamu sedang hati mereka merasa berat hendak memerangi kamu atau memerangi kaum mereka ....".

Menurut al-Zamakhshariy (1995 : 1 / 536) yang bermaksud :- "Firman Allah Ta'ala :- حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ berada pada kedudukan Ḥāl setelah digugurkan partikel "qad" sebelumnya. Bentuk i'rāb ini dibuktikan dengan qirā'at syādhāt oleh mereka yang membaca seperti berikut :- حَصِرَاتٍ صُدُورُهُمْ , حَصِرَةٌ صُدُورُهُمْ atau حَصِرَاتٍ صُدُورُهُمْ . Bagaimanapun, al-Mubarrad menjadikan kata kerja tersebut

sebagai sifat kepada suatu kata nama yang digugurkan daripada ayat berdasarkan andaian ayat seperti berikut :- *أَوْ جَاءَكُمْ قَوْمًا خَصِرَتْ صُدُورُهُمْ* ."

Dalam keterangan di atas, jelas sekali bahawa al-Zamakhshariy bersetuju dengan pendapat Aliran Nahu Basrah yang mengenakan syarat bagi *fi'l māḍī* yang hendak dii'rab sebagai *Ḥāl*, iaitu disyaratkan sama ada partikel "qad" diandaikan wujud sebelumnya atau pun kata kerja tersebut dijadikan sifat kepada suatu kata nama yang telah digugurkan daripada ayat.

Untuk membuktikan kesahihan *fi'l māḍī* tersebut dii'rab sebagai *Ḥāl*, al-Zamakhshariy telah mengemukakan tiga bentuk *qirā'at syādhāt*. Dalam ketiga-tiga *qirā'at syādhāt* tersebut, kata kerja *خَصِرَتْ* dibaca dalam bentuk kata nama yang bersifat akusatif. Hal ini membuktikan bahawa kata nama tersebut menjadi *Ḥāl* kerana *Ḥāl* mesti bersifat akusatif. Oleh itu, *fi'l māḍī* itu juga boleh dii'rab sebagai *Ḥāl* dengan syarat partikel "qad" diandaikan wujud sebelumnya.

Persetujuan al-Zamakhshariy terhadap Aliran Nahu Basrah dalam masalah ini juga boleh dilihat semasa beliau mentafsir firman Allah Ta'ala dalam surah *Āli 'Imrān* ayat yang ke-168, iaitu :- *الَّذِينَ قَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ وَقَعَدُوا لَوْ*

أَطَاعُوا مَا قُتِلُوا ، قُلْ فَادْرَءُوا عَنِ الْفُسْكِ الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ yang bermaksud :

"Merekalah juga yang mengatakan tentang hal saudara-saudaranya (yang telah

terbunuh di medan perang Uhud), sedang mereka sendiri tidak turut berperang :
"Kalaupun mereka taatkan kami (turut menarik diri) tentulah mereka tidak terbunuh".
Katakanlah (wahai Muhammad) : "Jika demikian, hindarkanlah maut itu dari diri
kamu, jika betul kamu orang-orang yang benar".

Menurut al-Zamakhshariy (1995 : 1 / 329) yang bermaksud : "Frasa
ayat :- وَقَعَدُوا diandaikan seperti berikut :- قَالُوا وَقَدْ قَعَدُوا عَنِ الْقِتَالِ yang bermaksud :
"Mereka berkata (kepada saudara-saudara mereka), sedangkan mereka sendiri
dalam keadaan tidak turut berperang ...".

Dalam ayat al-Quran ini, fi'l māḍī قَعَدُوا telah dii'rab sebagai Ḥāl. Oleh
itu, partikel "Wāw" yang terletak sebelumnya adalah "Wāw" al-Ḥāl (partikel
"Wāw" yang merujuk kepada keadaan). Sehubungan itu, untuk membolehkan
kata kerja tersebut dii'rab sebagai Ḥāl, al-Zamakhshariy telah mengandaikan
wujudnya partikel "qad" sebelum kata kerja tersebut sebagai mematuhi syarat
yang telah ditetapkan oleh Aliran Nahu Basrah sebelum ini.

Walau bagaimanapun, pendapat al-Zamakhshariy dan Aliran Nahu
Basrah yang memerlukan kepada pentakwilan ini telah ditentang oleh sebahagian
ulama nahu yang terkemudian. Menurut al-Asymūnī yang bermaksud :
"Mazhab Aliran Nahu Basrah - kecuali al-Akhfasy - mengatakan bahawa partikel
"qad" mesti wujud bersama fi'l māḍī yang bersifat positif serta mutlak, iaitu sama ada
partikel "qad" tersebut wujud secara zahir atau pun muqaddarat (diandaikan wujud).

Bagaimanapun, pendapat yang terpilih ialah pendapat Aliran Nahu Kufah dan al-Akhfasy, iaitu partikel "qad" hanya wujud bersama fi'l māḍī yang disertai oleh partikel "Wāw" sahaja. Manakala, sekiranya kata kerja tersebut hanya disertai oleh gantinama sahaja atau disertai oleh kedua-dua gantinama dan partikel "Wāw", maka partikel "qad" tersebut harus wujud dan harus juga digugurkan daripada ayat" (al-Sabbān, T. T. : 2 / 191).

Yang dimaksudkan dengan lafaz mutlak oleh al-Asymūniy ialah fi'l māḍī yang disertai oleh partikel "Wāw" sahaja, atau gantinama sahaja atau pun kedua-duanya sekali. Dalam hal ini, sekiranya kata kerja tersebut hanya disertai oleh partikel "Wāw" sahaja, maka partikel "qad" mesti wujud di dalam ayat berkenaan. Contohnya, seperti berikut :- جَاءَ زَيْدٌ وَقَدْ طَلَعَتِ الشَّمْسُ (yang bermaksud : "Zaid datang sedangkan matahari telah pun naik").

Manakala, sekiranya fi'l māḍī tersebut hanya disertai oleh gantinama sahaja atau disertai oleh kedua-dua gantinama dan partikel "Wāw", maka partikel "qad" harus digugurkan daripada ayat. Contoh fi'l māḍī yang disertai oleh gantinama sahaja adalah seperti firman Allah dalam surah al-Nisā' ayat yang ke-90 sebelum ini, iaitu :- أَوْ جَاءَكُمْ حَصْرَتٌ صُدُّوهُمْ .

Manakala, contoh fi'l māḍī yang disertai oleh kedua-dua gantinama dan partikel "Wāw" adalah seperti firman Allah Ta'ala dalam surah Āli 'Imrān ayat yang ke-168 sebelum ini, iaitu :- الَّذِينَ قَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ وَقَعَدُوا لَوْ أَطَاعُوا مَا قُتِلُوا .

Dalam kedua-dua contoh ayat al-Quran di atas, kata kerja حَصَرَتْ dalam contoh yang pertama hanya disertai oleh gantinama sahaja, iaitu gantinama هُمْ yang terdapat pada perkataan صُدُّوهُمْ . Manakala dalam contoh yang kedua, kata kerja وَقَعَدُوا disertai oleh partikel "Wāw" dan gantinama "Wāw" al-Jamā'at (gantinama yang merujuk kepada "ramai lelaki"). Menurut al-Asymūniy, kedua-dua contoh di atas membuktikan kesahihan pendapat Aliran Nahu Kufah.

Melalui perbincangan tentang persetujuan al-Zamakhshariy terhadap Aliran Nahu Basrah dalam bab ini, pemikiran-pemikiran nahu al-Zamakhshariy yang berkaitan dengan perkara tersebut boleh diringkaskan seperti berikut :-

Jadual 6
Persetujuan Al-Zamakhshariy Terhadap Aliran Nahu Basrah

No.	Ayat al-Quran	Pendapat Aliran Nahu Basrah / al-Zamakhshariy	Pendapat Aliran Nahu Kufah
1)	تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ Al-Nisā' : 1	Bacaan الْأَرْحَامَ secara genetif adalah salah.	Perkataan الْأَرْحَامَ ma'tūf kepada gantinama "Hā" pada بِهِ .
2)	وَصَدُّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ Al-Baqarat : 217	Perkataan الْمَسْجِدِ ma'tūf kepada perkataan سَبِيلِ اللَّهِ .	Perkataan الْمَسْجِدِ ma'tūf kepada gantinama "Hā" pada بِهِ .

3)	قَتْلُ أَوْلَادِهِمْ شُرَكَائِهِمْ Al-An'ām : 137	Bacaan قَتْلُ secara nomi- natif, أَوْلَادِهِمْ secara aku- satif dan شُرَكَائِهِمْ seca- ra genetif adalah salah.	Perkataan قَتْلُ adalah mudāf kepada perkataan شُرَكَائِهِمْ yang menjadi mudāf ilayh.
4)	مُخْلَفَ وَعْدِهِ رُسُلَهُ Ibrāhīm : 47	Qirāat syādhāt yang mem- baca مُخْلَفَ وَعْدِهِ رُسُلَهُ adalah salah.	Perkataan رُسُلَهُ pada qirāat syādhāt adalah mudāf ilayh kepada per- kataan مُخْلَفَ .
5)	كِتَابَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ Al-Nisā' : 24	Perkataan كِتَابَ اللَّهِ diba- ca secara akusatif melalui kata kerja yang diandaikan sebelumnya.	Perkataan كِتَابَ adalah maf'ūl kepada perkataan عَلَيْكُمْ yang berbentuk Ism al-F'il.
6)	إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ Al-Baqarat : 150	Partikel إِلَّا adalah istithnā' munqati' dan tidak ber- makna "Wāw".	Partikel إِلَّا bermakna partikel "Wāw".
7)	مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ Al-Nisā' : 148	Partikel إِلَّا adalah istithnā' munqati' dan tidak ber- makna "Wāw".	Partikel إِلَّا bermakna partikel "Wāw".
8)	وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ Yūsuf : 109	Perkataan الْآخِرَةِ adalah sifat kepada satu kata na- ma yang diandaikan sebe- lumnya.	Perkataan الْآخِرَةِ adalah mudāf ilayh kepada per- kataan دَارُ .
9)	إِنَّ هَذَا لَهُوَ حَقُّ الْيَقِينِ Al-Wāqī'at : 95	Perkataan الْيَقِينِ adalah si- fat / muta'alliq kepada satu kata nama yang diandai- kan sebelumnya.	Perkataan الْيَقِينِ adalah mudāf ilayh kepada per- kataan حَقُّ.
10)	فَبِئْسَ مَثْوًى الْمُتَكَبِّرِينَ Al-Zumar : 72	Perkataan بِئْسَ adalah kata kerja.	Perkataan بِئْسَ adalah kata nama.
11)	حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا Al-Zumar : 73	Partikel "Wāw" pada per- kataan وَفُتِحَتْ adalah "Wāw" 'ātifat dan bukan- nya "Wāw" za'idat.	Partikel "Wāw" pada per- kataan وَفُتِحَتْ adalah "Wāw" za'idat.
12)	جَعَلَ السَّقَايَةَ فِي رَحْلِ أَخِيهِ Yūsuf : 70	Partikel "Waw" pada qirā'at syādhāt Ibn Mas'ūd وَجَعَلَ adalah "Wāw" 'ātifat dan bukannya "Wāw" za'idat.	Partikel "Wāw" pada qirā- 'at syādhāt Ibn Mas'ūd وَجَعَلَ adalah "Wāw" zā'i- dat.

13)	وَلَا تُطِيعُ مِنْهُمْ آثِمًا أَوْ كَفُورًا Al-Insān : 24	Partikel "Aw" membawa makna pengharusan.	Partikel "Aw" bermakna partikel "Wāw".
14)	مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ Al-Sāffāt : 147	Partikel "Aw" membawa makna syak.	Partikel "Aw" bermakna partikel "bal".
15)	يَوْمَ يَأْتِيهِمْ لَيْسَ مَصْرُوفًا Hūd : 8	Perkataan يَوْمَ muta'alliq kepada perkataan مَصْرُوفًا.	Perkataan يَوْمَ bersifat nominatif sebagai subjek.
16)	وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئُونَ Al-Mā'idat : 69	Perkataan الصَّابِئُونَ adalah mubtada' yang khabarnya telah digugurkan.	Perkataan الصَّابِئُونَ ma'tūf ke atas kedudukan partikel "Inna".
17)	وَأْمَرْنَا لِنُسَلِّمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ Al-An'ām : 71	Kata kerja نُسَلِّمَ bersifat akusatif melalui An al-Mudmarat.	Kata kerja نُسَلِّمَ bersifat akusatif melalui "Lām" al-Ta'īl sebelumnya.
18)	وَأِنْ كُلًّا لَّمَّا لَيُوفَيْنَّهُمْ Hūd : 111	Perkataan كُلًّا bersifat akusatif melalui partikel "In" al-Mukhaffafat sebelumnya.	Perkataan كُلًّا bersifat akusatif melalui kata kerja لَيُوفَيْنَّهُمْ selepasnya.
19)	جَاءَكُمْ حَصْرَتٌ صُدُّوهُمْ Al-Nisā' : 90	Kata kerja حَصْرَتٌ dii'rāb sebagai Hāl melalui pengguguran partikel "qad" sebelumnya.	Kata kerja حَصْرَتٌ dii'rāb sebagai Hāl tanpa perlu kepada pentakwilan partikel "qad" sebelumnya.
20)	قَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ وَقَعَدُوا Āli 'Imrān : 168	Kata kerja قَعَدُوا dii'rāb sebagai Hāl melalui pengguguran partikel "qad" sebelumnya.	Kata kerja قَعَدُوا dii'rāb sebagai Hāl tanpa perlu kepada pentakwilan partikel "qad" sebelumnya.

5.2 Persetujuan Al-Zamakhshariy Terhadap Aliran Nahu Kufah

Seperti yang telah dinyatakan sebelum ini, al-Zamakhshariy daripada golongan ulama nahu Aliran Nahu Baghdad, bukan sahaja menyatakan sokongannya kepada Aliran Nahu Basrah tetapi juga turut mengemukakan pendapat-pendapat yang memihak kepada Aliran Nahu Kufah.

Namun begitu, oleh kerana beliau lebih cenderung kepada Aliran Nahu Basrah, maka tidak banyak contoh yang boleh kita lihat dalam kitab Tafsīr al-Kasysyāf tentang pemikiran-pemikiran nahu beliau yang memihak kepada Aliran Nahu Kufah. Antara pemikiran nahu yang dimaksudkan ialah seperti berikut :-

5.2.1 Mengharuskan Tamyiz Dalam Bentuk Ma`rifat

Menurut al-Anbārīy (1961 : 1 / 312) yang bermaksud : "Ulama-ulama Aliran Nahu Kufah berpendapat bahawa ujaran :- *خَمْسَةَ عَشَرَ دِرْهَمًا* yang bermaksud : "Lima belas dirham" harus disebut seperti berikut :- *الْخَمْسَةُ الْعَشَرُ دِرْهَمًا* atau :- *الْخَمْسَةُ الْعَشَرُ الدَّرْهَمَ* , manakala ulama-ulama Aliran Nahu Basrah pula berpendapat tidak harus memasukkan huruf Alif dan Lām pada perkataan *عَشَرَ* dan *دِرْهَمًا* . Bagaimanapun, mereka bersepakat harus disebut seperti berikut :- *الْخَمْسَةُ عَشَرَ دِرْهَمًا* , iaitu secara memasukkan huruf Alif dan Lām pada perkataan *خَمْسَةَ* sahaja".

Kenyataan al-Anbārīy yang tersebut jelas sekali menunjukkan bahawa Aliran Nahu Kufah mengharuskan Tamyīz (Kata Nama Penjelasan) - iaitu perkataan دَرَهُمَّ dalam contoh ayat di atas - dalam bentuk ma`rifat ( الدَّرْهَمَ ), manakala Aliran Nahu Basrah pula tidak mengharuskannya. Ini kerana Aliran Nahu Kufah mengharuskan perkataan tersebut menerima kemasukan huruf Alif dan Lām yang merupakan tanda ma`rifat bagi sesuatu kata nama.

Antara hujah Aliran Nahu Kufah ialah bahawa apa yang mereka katakan itu adalah sah datang daripada orang-orang Arab. Sehubungan ini, Abū `Amr telah meriwayatkan perkara tersebut (yakni ujaran yang dinyatakan oleh al-Anbārīy di atas) daripada Abū al-Ḥasan al-Akhfasy yang meriwayatkannya daripada orang-orang Arab. Oleh itu, perkara ini wajib dipegang kerana kesahihannya daripada orang-orang Arab.

Antara hujah Aliran Nahu Basrah pula ialah kemasukan Alif dan Lām ke atas perkataan دَرَهُمَّ tidak harus kerana perkataan tersebut bersifat akusatif sebagai Tamyīz, sedangkan Tamyīz hanya boleh wujud dalam bentuk nakirat. Ini kerana maksud yang dibawa oleh Tamyīz (dalam contoh di atas) ialah membezakan objek yang dibilang daripada objek-objek lain dan perkara ini hanya akan terlaksana melalui kata nama nakirat yang bersifat lebih ringan. Oleh itu, lafaz nakirat lebih baik berbanding ma`rifat yang bersifat lebih berat (al-Anbārīy, 1961 : 1 / 313 - 315).

Sokongan al-Zamakhshariy terhadap Aliran Nahu Kufah dalam masalah ini boleh dilihat semasa beliau mentafsir firman Allah Ta'ala dalam surah al-Baqarat ayat yang ke-130, iaitu :- وَمَنْ يَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ

sebagaimana yang telah diterangkan dalam Bab Keempat sebelum ini (lihat, 4.1.2, hlm. 86).

Dalam keterangan yang tersebut, al-Zamakhshariy telah mengemukakan dua bentuk i'rāb bagi perkataan نَفْسَهُ , iaitu sama ada dii'rāb sebagai Tamyiz atau pun kerana pengguguran harf jārr sebelumnya. Bagaimanapun, al-Zamakhshariy memilih bentuk i'rāb yang pertama kerana kewujudan Tamyiz dalam bentuk ma'rifat diperkuatkan lagi dengan wujudnya gejala tersebut dalam hadith Nabi s.a.w., iaitu :- الْكِبَرُ أَنْ تَسْفِهَ الْحَقَّ وَتُعْمِصَ النَّاسَ .

Dalam hadith ini, perkataan الْحَقَّ dii'rāb sebagai Tamyiz, kerana kata kerja سَفِهَ adalah fi'l lāzim (kata kerja tak transitif). Oleh itu, perkataan الْحَقَّ tersebut tidak boleh dii'rāb sebagai Ma'ūl Bih (Objek Jati).

Sekiranya Aliran Nahu Basrah tidak boleh menerima Tamyiz dalam bentuk ma'rifat, maka apakah pula pendapat mereka tentang perkataan نَفْسَهُ dalam ayat al-Quran yang dimaksudkan ?

Menurut Abū Hayyān (1992 : 1 / 628) yang bermaksud : "Perkataan *نَفْسُهُ* bersifat akusatif sama ada sebagai Tamyiz menurut pendapat sebahagian ulama Aliran Nahu Kufah termasuk al-Farrā', atau kerana keadaannya yang menyerupai maf'ul (objek), iaitu pendapat sebahagian lagi ulama Aliran Nahu Kufah, atau sebagai Maf'ul Bih.

Perkataan tersebut dii'rāb sebagai Maf'ul Bih kerana kata kerja *سَفِهَ* bersifat muta'addiy (transitif) sama seperti kata kerja *سَفِهَ* atau pun kerana kata kerja tersebut mengandungi makna kata kerja yang bersifat muta'addiy, iaitu kata kerja *جَهَلَ* mengikut al-Zajjāj dan Ibn Jinnī atau pun kata kerja *أَهْلَكَ* mengikut Abū 'Ubaydat. Selain itu, ada juga pihak yang berpendapat gejala akusatif tersebut kerana terdapatnya *ḥarf jār* yang digugurkan sebelumnya, iaitu pendapat sebahagian ulama Aliran Nahu Basrah ....

Bagaimanapun, aku (yakni Abū Hayyān) memilih pendapat yang mengatakan bahawa perkataan *نَفْسُهُ* tersebut dii'rāb sebagai Maf'ul Bih, kerana Tha'lab dan al-Mubarrad ada meriwayatkan bahawa kata kerja *سَفِهَ* adalah fi'l muta'addiy (kata kerja transitif) sama seperti kata kerja *سَفِهَ*. Malah, Abū al-Khattāb meriwayatkan bahawa gejala tersebut adalah suatu dialek".

Daripada keterangan Abū Ḥayyān di atas, kita dapati terdapat tiga pendapat utama Aliran Nahu Basrah tentang i`rāb bagi perkataan **نَفْسُهُ** tersebut. Tiga pendapat tersebut ialah :-

- 1) Perkataan tersebut dii`rāb sebagai Maf'ūl Bih kerana kata kerja **سَفِهَ** adalah fi'l muta`addiy, iaitu pendapat al-Mubarrad.
- 2) Perkataan tersebut dii`rāb sebagai Maf'ūl Bih kerana kata kerja **سَفِهَ** mengandungi makna fi'l muta`addiy seperti kata kerja **جَهَلَ**, iaitu pendapat al-Zajjāj.
- 3) Perkataan tersebut bersifat akusatif kerana terdapatnya pengguguran ḥarf jārr sebelumnya, iaitu pendapat sebahagian ulama Aliran Nahu Basrah.

5.2.2 “An” Al-Maṣḍariyyat Berfungsi Semasa Digugurkan Tanpa Gantian

“An” al-Maṣḍariyyat ialah partikel An yang digandingkan dengan kata kerja selepasnya yang boleh membentuk suatu kata nama dalam bentuk maṣdar (kata sumber). Contohnya boleh dilihat seperti ayat berikut :-

أُرِيدُ أَنْ أَذْهَبَ إِلَى الْكُلِّيَّةِ yang bermaksud : "Saya mahu pergi ke kuliah". Dalam ayat

ini, partikel An dan kata kerja yang selepasnya boleh ditukar kepada masdar

seperti berikut :- أُرِيدُ الذَّهَابَ إِلَى الْكُلِّيَّةِ .

Seluruh ulama nahu bersepakat mengatakan bahawa partikel An berfungsi mengakusatifkan fi'l mudāri' selepasnya jika partikel tersebut wujud dalam ayat seperti contoh di atas. Bagaimanapun, mereka berselisih pendapat sekiranya partikel tersebut digugurkan daripada ayat tanpa diganti oleh partikel-partikel yang lain.

Menurut al-Anbārī (1961 : 2 / 559) yang bermaksud : "*Ulama-ulama Aliran Nahu Kufah berpendapat bahawa partikel An tetap berfungsi mengakusatifkan fi'l mudāri' walaupun ia digugurkan daripada ayat tanpa pengganti. Manakala, ulama-ulama Aliran Nahu Basrah pula menegahnya kecuali jika partikel tersebut diganti oleh partikel yang lain*".

Antara hujah Aliran Nahu Kufah ialah firman Allah Ta'ala dalam surah al-Baqarat ayat yang ke-83 berdasarkan qirā'at syādhāt 'Abdullah bin Mas'ūd, iaitu :- وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَءِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ... yang

bermaksud : "*Dan (ingatlah wahai Muhammad), ketika Kami mengikat perjanjian setia dengan Banī Isrā'īl (dengan berfirman) : "Janganlah kamu menyembah melainkan Allah, dan berbuat baiklah kepada kedua ibu bapa, ..."*".

Menurut Aliran Nahu Kufah, frasa ayat :- **لَا تَعْبُدُوا** bersifat akusatif melalui partikel **An** yang diandaikan wujud sebelumnya. Oleh itu, andaian ayat di atas adalah seperti berikut :- **أَنْ لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ** . Justeru itu, partikel **An** tetap berfungsi walaupun ia telah digugurkan daripada ayat tersebut.

Selain itu, Aliran Nahu Kufah juga turut berhujah dengan bait puisi Tarafat bin al-'Abd (pemuisi Jāhiliy), iaitu :-

أَلَا أَتِيَهُدَا الزَّاجِرِي أَحْضَرُ الْوَعَى * وَأَنْ أَشْهَدَ اللَّذَاتِ هَلْ أَتَتْ مُخْلِدِي

yang bermaksud : "*Wahai orang yang menghalang aku daripada pergi berperang dan menikmati keseronakan (berperang bersama kawan-kawan) : Adakah kamu fikir yang kamu akan kekal selama-lamanya ?*".

Menurut Aliran Nahu Kufah, kata kerja **أَحْضَرُ** bersifat akusatif melalui partikel **An** yang telah digugurkan sebelumnya. Buktinya perkataan tersebut telah di'atafkan oleh perkataan **أَنْ أَشْهَدَ** yang selepasnya.

Sementara itu, antara hujah Aliran Nahu Basrah pula ialah perkara tersebut tidak harus kerana partikel **An** merupakan salah satu daripada 'awāmil al-af'āl (agen-agen yang berfungsi ke atas kata kerja), sedangkan 'awāmil al-af'āl adalah lemah (berbanding 'awāmil al-asmā' [agen-agen yang berfungsi ke atas kata nama]). Oleh itu, partikel tersebut sepatutnya tidak berfungsi apabila ia digugurkan tanpa sebarang pengganti.

Menurut Aliran Nahu Basrah lagi, partikel "Anna" yang berfungsi mengakusatifkan kata nama tidak akan berfungsi apabila ia digugurkan daripada ayat. Oleh itu, apabila partikel tersebut tidak berfungsi setelah digugurkan, maka partikel An lebih patut lagi tidak berfungsi apabila ia digugurkan daripada ayat. Hal ini berdasarkan dua sebab seperti berikut :-

1) Partikel Anna merupakan salah satu daripada 'awāmil al-asmā', manakala partikel An pula salah satu daripada 'awāmil al-af'āl. Dalam hal ini, 'awāmil al-asmā' lebih kuat berbanding 'awāmil al-af'āl. Oleh itu, sekiranya partikel Anna tidak berfungsi semasa ia digugurkan sedangkan kedudukannya lebih kuat berbanding partikel An, maka partikel An lebih sepatutnya tidak berfungsi semasa digugurkan memandangkan kedudukannya yang lebih lemah berbanding partikel Anna.

2) Partikel An berfungsi mengakusatifkan kata kerja kerana keadaannya yang menyerupai partikel Anna. Oleh itu, sekiranya perkataan yang menjadi asal (yakni partikel Anna) tidak berfungsi semasa ia digugurkan, maka perkataan yang menjadi cabang (yakni perkataan An) lebih sepatutnya tidak berfungsi semasa ia digugurkan kerana perkara tersebut akan membawa kepada suatu keadaan yang bercanggah, iaitu perkataan cabang bersifat lebih kuat berbanding perkataan asal, sedangkan perkara sedemikian tidak harus (al-Anbāriy, 1961 : 2 / 560 - 563).

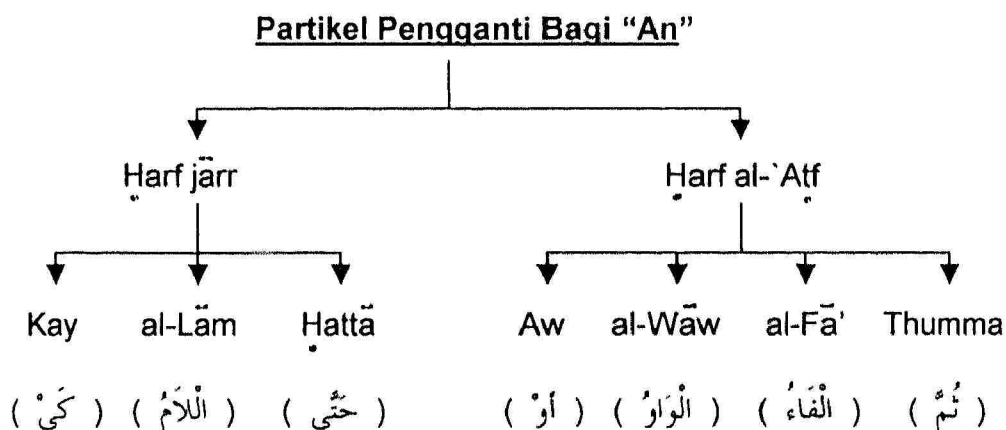
Seperti yang dinyatakan di atas, Aliran Nahu Basrah tidak mengharuskan partikel An berfungsi mengakusatifkan fi'l mudāri' semasa digugurkan daripada ayat tanpa sebarang partikel lain yang menjadi pengganti. Partikel pengganti yang dimaksudkan tersebut terdiri daripada tujuh perkataan. Tiga daripadanya merupakan ḥarf jārr iaitu Kay, al-Lām dan Ḥattā, manakala selebihnya adalah ḥarf al-'atf (partikel penyambung), iaitu Aw, al-Fā', al-Wāw dan Thumma.

Contohnya boleh dilihat seperti ayat berikut :- جِئْتُ كَيْ تُكْرِمَنِي yang bermaksud : *"Aku datang agar kamu menghormati aku"*. Dalam ayat ini, kata kerja تُكْرِمَنِي bersifat akusatif melalui partikel An yang telah digugurkan daripada ayat dan diganti oleh partikel Kay. Oleh itu, andaian ayat tersebut adalah seperti berikut :- جِئْتُ كَيْ أَنْ تُكْرِمَنِي .

Kedudukan partikel An secara tersembunyi selepas ketujuh-tujuh partikel pengganti yang dimaksudkan tersebut boleh diringkaskan seperti gambar rajah yang berikut :-

Rajah 3

Partikel-Partikel Pengganti Baqi "An"

Sokongan al-Zamakhshariy terhadap Aliran Nahu Kufah dalam masalah ini boleh dilihat semasa beliau mentafsir firman Allah Ta'ala dalam surah al-Muddaththir ayat yang ke-6, iaitu :- **وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْبِرُ** yang bermaksud : "*Dan janganlah engkau memberi (sesuatu, dengan tujuan hendak) mendapat lebih banyak daripadanya !*".

Menurut al-Zamakhshariy (T. T. : 4 / 157) yang bermaksud :- "Al-A'masy membaca "**تَسْتَكْبِرُ**", iaitu secara akusatif melalui andaian partikel An

(sebelumnya), iaitu gejala yang sama seperti yang terdapat dalam bait puisi berikut :-

* **أَلَا أَيُّهَا الرَّاجِرُ أَحْضِرِ الْوَعَى** * . Bentuk i'rāb ini diperkuatkan lagi dengan bentuk

bacaan Ibn Mas'ud :- **وَلَا تَمْنُنْ أَنْ تَسْتَكْبِرَ** .

Dalam keterangan di atas, jelas sekali al-Zamakhshariy berpendapat bahawa gejala akusatif yang terdapat pada kata kerja **تَسْتَكْثِرُ** berdasarkan qirā'at syādhāt al-A'masy itu disebabkan oleh partikel An yang digugurkan daripada ayat berkenaan yang masih tetap berfungsi walaupun tidak mempunyai sebarang pengganti daripada partikel-partikel yang lain. Untuk menguatkan pendapat beliau ini, al-Zamakhshariy turut mengemukakan sebuah bait puisi Tarafat bin al-'Abd, iaitu bait puisi yang sama yang telah dijadikan sebagai hujah oleh Aliran Nahu Kufah sebelum ini.

Selain itu, beliau juga turut mengemukakan qirā'at syādhāt Ibn Mas'ūd sebagai hujah. Dalam qirā'at tersebut, partikel An jelas wujud sebelum kata kerja **تَسْتَكْثِرُ**. Hal ini membuktikan bahawa partikel An tetap berfungsi mengakusatifkan fi'l mudāri' walaupun ia telah digugurkan daripada ayat tanpa diganti oleh partikel-partikel yang lain.

5.2.3 Partikel “Min” Merujuk Kepada Masa

Menurut al-Anbāriy (1961 : 1 / 370) yang bermaksud : “*Ulama-ulama Aliran Nahu Kufah berpendapat bahawa partikel “min” (مِنْ) harus digunakan sama ada untuk merujuk kepada masa atau pun tempat. Manakala, ulama-ulama Aliran Nahu Basrah pula berpendapat bahawa partikel tersebut tidak boleh digunakan untuk merujuk kepada masa*”.

Antara hujah Aliran Nahu Kufah ialah firman Allah dalam surah al-Tawbat ayat yang ke-108 :- لَمْ يَسْجُدْ أَسَّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ

(yang bermaksud : "... Masjid (Qubā' yang engkau bina wahai Muhammad), yang telah didirikan di atas dasar taqwa dari mula (wujudnya), sudah sepatutnya engkau sembahyang padanya") dan bait puisi Zuhayr bin Abī Sulmā (pemuisi Jāhiliyy) :-

لَمَنِ الدِّيَارُ بَقْنَةَ الْحِجْرِ * أَقْوَيْنَ مِنْ حَجَجٍ وَمِنْ دَهْرٍ

yang bermaksud : "Untuk siapakah rumah-rumah yang berada di puncak bukit Hijr itu, iaitu rumah-rumah yang telah mereka tinggalkan semenjak bertahun-tahun dan berabad-abad lamanya".

Menurut Aliran Nahu Kufah, ketiga-tiga perkataan حَجَجٍ , أَوَّلِ يَوْمٍ dan دَهْرٍ dalam ayat al-Quran dan bait puisi tersebut semuanya merujuk kepada masa. Hal ini membuktikan bahawa partikel min harus merujuk kepada masa.

Pendapat Aliran Nahu Kufah dalam masalah ini turut disokong oleh al-Akhfasy, al-Mubarrad dan Ibn Durustuwayh daripada Aliran Nahu Basrah sebagaimana yang dinyatakan oleh Ibn Hisyām dalam kitab "*Mughni al-Labīb*" dan Ibn Ya'īsy dalam kitab "*Syarḥ al-Mufaṣṣṣa*" (Ibn Hisyām, 1987 : 1 / 318 dan Ibn Ya'īsy, T. T. : 8 / 11).

Selain itu, turut menyokong pendapat ini ialah Ibn Malik yang menyebut

:- بَعْضُ وَيِّنٍ وَابْتَدِئَ فِي الْأَمْكِنَةِ * بِمِنْ وَقَدْ تَأْتِي لِبَدْءِ الْأَزْمَنَةِ

yang bermaksud : "*Partikel min bermakna tab'īd [sebahagian], penerangan jenis dan permulaan maksud untuk tempat. Namun begitu, partikel min juga kadang-kadang bermakna permulaan maksud untuk masa*") (Ibn `Aqīl, 1988 : 1 / 17).

Sementara itu, Aliran Nahu Basrah pula bersepakat mengatakan bahawa partikel *min* yang merujuk kepada tempat adalah gandingan kepada "*mudh*" (مُذٌ) yang merujuk kepada masa. Hal ini kerana partikel *min* merujuk kepada permulaan maksud pada tempat sebagaimana *mudh* merujuk kepada permulaan maksud pada masa. Lihatlah dua contoh ayat seperti berikut :-

1) مَا رَأَيْتُهُ مُذْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ yang bermaksud : "*Aku tidak pernah melihatnya*

semenjak hari Jumaat".

2) مَا سِرْتُ مِنْ بَغْدَادَ yang bermaksud : "*Aku tidak memulakan perjalanan*

dari Baghdad".

Contoh yang pertama di atas, perkataan *mudh* memberi makna bahawa waktu tidak melihatnya yang tersebut bermula dari hari Jumaat. Manakala, contoh yang kedua pula, partikel *min* bermakna bahawa "*aku tidak memulakan perjalanan dari tempat ini*". Dalam hal ini, jika kita tidak boleh menyebut :-

مَا رَأَيْتُهُ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ :- begitu juga kita tidak boleh menyebut مَا سِرْتُ مُذْ بَغْدَادَ .

Justeru itu, Aliran Nahu Basrah telah mentakwilkan ayat al-Quran di atas seperti berikut :- *لَمَسْجِدٍ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ تَأْسِيسٍ أَوَّلٍ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ* :-

Menurut mereka, terdapat pengguguran mudāf (*تَأْسِيسٍ*) dalam ayat al-Quran tersebut dan tempat mudāf itu telah diambil alih oleh mudāf ilayh (*أَوَّلٍ*). Hal seperti ini juga terdapat dalam firman Allah Ta'ala dalam surah

Yūṣuf ayat yang ke-82 :- *وَاسْأَلِ الْقَرْيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا* yang bermaksud : "*Dan bertanyalah kepada penduduk negeri (Mesir) yang kami telah tinggal padanya ....*", iaitu dengan andaian :- *وَاسْأَلِ أَهْلَ الْقَرْيَةِ* (al-Anbārīy, 1961 : 1 / 370 - 372).

Sokongan al-Zamakhshariy terhadap Aliran Nahu Kufah dalam masalah ini boleh dilihat semasa beliau mentafsir firman Allah Ta'ala dalam surah dan ayat yang sama, iaitu :-

لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا لَمَسْجِدٍ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ ... yang bermaksud : "*Janganlah engkau sembahyang di masjid itu selama-lamanya, kerana sesungguhnya masjid (Qubā' yang engkau bina wahai Muḥammad), yang telah didirikan di atas dasar taqwa dari mula (wujudnya), sudah sepatutnya engkau sembahyang padanya ....*".

Menurut al-Zamakhshariy (1995 : 2 / 300) yang bermaksud :- "*Firman Allah Ta'ala مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ* bermaksud "*semenjak hari pertama kewujudannya*".

Kenyataan al-Zamakhshariy di atas, jelas membuktikan bahawa beliau mengharuskan partikel *min* membawa makna yang merujuk kepada masa. Oleh itu, al-Zamakhshariy tidak melakukan sebarang pentakwilan terhadap ayat al-Quran tersebut sebagaimana yang dilakukan oleh Aliran Nahu Basrah sebelum ini.

Menurut al-Radiy al-Istarabadiy yang bermaksud : *"Perkara yang zahir dalam masalah ini ialah pendapat Aliran Nahu Kufah. Hal ini kerana tidak ada sebarang tegahan bagi contoh-contoh seperti :- نِمْتُ مِنْ أَوَّلِ اللَّيْلِ إِلَى آخِرِهِ yang bermaksud : "Aku tidur semenjak awal malam sehingga akhir malam" dan :- صُمْتُ مِنْ أَوَّلِ الشَّهْرِ إِلَى آخِرِهِ yang bermaksud : "Aku berpuasa semenjak awal bulan sehingga akhir bulan". Malah, contoh-contoh seperti ini digunakan secara meluas dalam percakapan" (Ibn al-Hajib, T. T. : 2 / 321).*

5.2.4 Jawapan "La`alla" Dalam Bentuk Akusatif

Seperti yang telah dinyatakan sebelum ini (lihat 5.2.2, hlm. 204), antara partikel yang menjadi pengganti kepada partikel *An* apabila ia digugurkan daripada ayat ialah partikel al-Fā'. Partikel al-Fā' yang dimaksudkan di sini ialah "Fā" al-Sababiyyat (huruf "Fā" yang menunjukkan bahawa ayat yang sebelumnya menjadi sebab kepada ayat yang selepasnya) yang terletak

selepas ayat yang merujuk kepada tuntutan seperti contoh berikut :- قُمْ فَتَقُومْ

yang bermaksud : "*Bangunlah kamu, maka kami akan bangun*".

Dalam contoh di atas, ayat yang sebelum "Fā'" al-Sababiyyat merupakan ayat tuntutan dengan menggunakan fi'l al-amr (kata kerja perintah), iaitu kata kerja قُمْ (yang bermaksud : "*Bangunlah kamu*"). Oleh itu, fi'l mudāri', iaitu kata kerja تَقُومْ (yang bermaksud : "*Kami akan bangun*") yang terletak selepas "Fā'" al-Sababiyyat perlu dibaca secara akusatif melalui An al-Mudmarat yang diandaikan selepas "Fā'" al-Sababiyyat tersebut.

Dalam persoalan ini, ulama-ulama Aliran Nahu Kufah berselisih pendapat dengan ulama-ulama Aliran Nahu Basrah tentang ayat yang sebelum "Fā'" al-Sababiyyat yang berbentuk ayat harapan (al-rajā') yang disertai oleh partikel "la'alla" (لَعَلَّ). Dalam hal ini, Aliran Nahu Kufah yang diketuai oleh al-Farrā' berpendapat bahawa ayat yang menjadi jawapan kepada la'alla harus bersifat akusatif, manakala Aliran Nahu Basrah pula berpendapat perkara tersebut tidak harus.

Antara hujah Aliran Nahu Kufah ialah firman Allah Ta'ala dalam surah Ghāfir ayat yang ke-36 dan 37 berdasarkan qirā'at mutawātirat yang diriwayatkan daripada 'Āsim, iaitu :-

لَعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ ، أَسْبَابَ السَّمَوَاتِ فَأَطَّلِعَ إِلَى إِلَهِ مُوسَى

"Semoga aku sampai ke jalan-jalan (yang aku hendak menujunya). Iaitu ke pintu-pintu langit, supaya aku dapat melihat tuhan Mūsā" dan firmanNya dalam surah 'Abasa ayat yang ke-3 dan 4, iaitu :- وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَكِّي ، أَوْ يَذْكُرُ فَتُفَنِّعَهُ الذِّكْرَى

yang bermaksud : "Dan apa jalannya engkau dapat mengetahui (wahai Muhammad akan tujuannya) ? Barangkali ia mahu membersihkan hatinya (dengan pelajaran agama yang didapatinya daripadamu) ! Atau pun ia mahu mendapat peringatan supaya peringatan itu memberi manfaat kepadanya".

Dalam kedua-dua ayat al-Quran tersebut, fi'l mudāri' أَطَّلَعَ dan تُفَنِّعُهُ yang terletak selepas "Fā'" al-Sababiyyat masing-masing bersifat akusatif kerana kedua-duanya merupakan jawapan kepada ayat al-rajā' yang dibawa oleh partikel la'alla sebelumnya.

Sokongan al-Zamakhshariy terhadap Aliran Nahu Kufah dalam masalah ini boleh dilihat semasa beliau mentafsir ayat yang ke-36 dan 37 dalam surah Ghāfir yang tersebut di atas.

Menurut al-Zamakhshariy (T. T. : 3 / 371) yang bermaksud :- "Ada pihak yang membaca فَأَطَّلَعَ secara akusatif. Bacaan ini berdasarkan jawapan kepada ayat al-rajā' (sebelumnya), kerana al-rajā' dalam ayat tersebut menyerupai ayat al-tamannī".

Dalam keterangan ini, al-Zamakhshariy jelas sekali menganggap punca gejala akusatif pada fi'l mudāri' فَاطَّلَعَ disebabkan oleh kedudukan kata kerja tersebut yang menjadi jawapan kepada ayat al-rajā' dalam ayat yang sebelumnya yang dibawa oleh perkataan la`alla. Hal ini kerana ayat tersebut menyerupai ayat al-tamannī.

Yang dimaksudkan dengan al-rajā' ialah penantian terhadap suatu perkara yang pada adatnya boleh terhasil, manakala al-tamannī pula membawa maksud suatu tuntutan yang dipercayai tidak mungkin boleh terhasil. Justeru itu, al-tamannī merupakan suatu tuntutan, manakala al-rajā' pula berbentuk harapan. Namun begitu, oleh kerana al-rajā' dalam ayat di atas menyerupai ayat al-tamannī, maka al-Zamakhshariy berpendapat fi'l mudāri' yang terletak selepas "Fā'" al-Sababiyyat itu harus dibaca secara akusatif.

Hal ini kerana para ulama nahu bersepakat bahawa sekiranya fi'l mudāri' yang terletak selepas "Fā'" al-Sababiyyat merupakan jawapan kepada ayat al-tamannī sebelumnya, maka kata kerja tersebut harus dibaca secara akusatif. Antara contohnya ialah firman Allah Ta'ala dalam surah al-Nisā' ayat yang ke-73, iaitu :- يَا لَيْتَنِي كُنْتُ مَعَهُمْ فَأَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا ... yang bermaksud : "....

Alangkah baiknya kalau aku turut serta bersama-sama mereka, supaya aku juga beroleh kemenangan yang amat besar ?".

Dalam firman Allah Ta'ala ini, kata kerja أَفُوزَ dibaca secara akusatif kerana kata kerja tersebut menjadi jawapan kepada ayat al-tamannī sebelumnya yang disertai oleh partikel "layta" (لَيْتَ).

Sokongan al-Zamakhshariy terhadap Aliran Nahu Kufah dalam masalah ini diperkuatkan lagi melalui pentafsiran beliau terhadap firman Allah Ta'ala dalam surah 'Abasa ayat yang ke-3 dan ke-4, iaitu ayat yang telah dijadikan hujah oleh Aliran Nahu Kufah sebelum ini (sila rujuk ayat tersebut, hlm. 212).

Menurut al-Zamakhshariy (T. T. : 4 / 185) yang bermaksud :- "*Fi'l mudāri' فَتَنْفَعُهُ boleh dibaca secara nominatif berdasarkan ia di'atapkan ke atas kata kerja يَذْكُرُ yang sebelumnya. Selain itu, kata kerja tersebut juga boleh dibaca secara akusatif berdasarkan kedudukannya sebagai jawapan kepada partikel la'alla seperti ayat :- فَاطَّلَعَ إِلَى إِلَهِ مُوسَى yang lalu*".

Qirā'at pertama (secara nominatif) yang dibaca oleh al-Zamakhshariy itu ialah qirā'at mutawātirat daripada sembilan ulama qirā'at yang sepuluh selain daripada 'Āsim. Manakala, qirā'at yang kedua pula (secara akusatif) adalah qirā'at mutawātirat daripada 'Āsim. Berdasarkan qirā'at yang pertama, huruf "Fā" dalam ayat al-Quran tersebut bukan lagi berfungsi sebagai "Fā" al-Sababiyyat, sebaliknya ia dinamakan sebagai "Fā" al-Isti'nāf (huruf "Fā" yang berfungsi menyambungkan satu ayat dengan satu ayat yang lain).

Sementara itu, Aliran Nahu Basrah pula berpendapat bahawa ayat al-*raja'* tidak mempunyai jawapan dalam bentuk akusatif, kerana ayat al-*raja'* tidak termasuk dalam kategori ayat yang membawa maksud tuntutan. Oleh itu, mereka telah mentakwilkan ayat al-Quran daripada surah Ghāfir di atas seperti berikut :-

1) Kata kerja *أُطِّلِعَ* bersifat akusatif kerana kedudukannya sebagai ja-

wapan kepada *fi'l al-amr* dalam ayat yang sebelumnya, iaitu :-

ابْنِ لِي صَرْحًا yang bermaksud : "*Binalah untukku sebuah bangunan yang tinggi*".

2) Kata kerja *أُطِّلِعَ* di`atafkan kepada kata kerja *أُبْلَغُ* dalam ayat sebe-

lumnya atas dasar kata kerja berkenaan membawa makna *أَنْ أُبْلَغَ* ,

kerana khabar *la`alla* pada kebiasaannya disertai oleh partikel *An*.

(Al-Ṣabbān, T. T. : 3 / 312 - 313, Ibrāhīm Ḥasan Ibrāhīm, 1984 : 87 - 88 dan Abū Ḥayyān, 1992 : 9 / 258 - 259).

Pendapat Aliran Nahu Kufah dalam masalah ini turut disokong oleh ulama-ulama nahu yang terdahulu seperti Ibn Mālik yang menyebut :-

وَالْفِعْلُ بَعْدَ الْفَاءِ فِي الرَّجَاءِ نُصِبٌ * كَنُصِبَ مَا إِلَى التَّمَنَّى يَنْتَسِبُ

yang bermaksud : "Kata kerja yang terletak selepas "Fa'" sebagai jawapan kepada al-raja' boleh diakusatifkan sebagaimana kata kerja yang diakusatifkan sebagai jawapan kepada al-tamanni" (Ibn `Aqil, 1988 : 2 / 329).

Menurut al-Asymūniy yang bermaksud : "Mazhab Aliran Nahu Basrah ialah bahawa al-raja' tidak mempunyai jawapan dalam bentuk akusatif. Oleh itu, mereka telah mentakwilkan bukti-bukti yang dinyatakan di atas (yang terdiri daripada ayat-ayat al-Quran dan bait puisi) sedangkan perkara yang mereka lakukan itu jauh daripada kebenaran" (al-Ṣabbān, T. T. : 3 / 313).

5.2.5 `Atf Al-Bayān dan Matbū`nya Dalam Bentuk Nakirat

Persetujuan al-Zamakhshariy terhadap Aliran Nahu Kufah dalam masalah ini boleh dilihat semasa beliau mentafsir firman Allah Ta'ala dalam surah Ibrāhīm ayat yang ke-16, iaitu :- مَنْ وَرَاءَهُ جَهَنَّمَ وَيُسْقَى مِنْ مَاءٍ صَدِيدٍ yang bermaksud : "Di belakangnya disediakan neraka Jahannam, dan ia akan diberi minum dari air danur (yang keluar dari tubuh ahli neraka)".

Menurut al-Zamakhshariy (1995 : 2 / 525) yang bermaksud : "Perkataan صَدِيدٍ diirāb sebagai `Atf al-Bayān kepada perkataan مَاءٍ . Dalam hal ini, firmanNya :- وَيُسْقَى مِنْ مَاءٍ (yang bermaksud : "... dan ia akan diberi minum dari

air) mengandung makna yang kesamaran. Tetapi kesamaran itu kemudiannya dijelaskan oleh perkataan صَدِيدٌ , iaitu sejenis cecair yang mengalir dari kulit ahli neraka".

Keterangan al-Zamakhshariy ini jelas menunjukkan bahawa beliau ber-setuju dengan Aliran Nahu Kufah yang mengharuskan 'Atf al-Bayän dan matbū'nya (yakni kata nama yang diikuti olehnya) dalam bentuk nakirat. Dalam firman Allah tersebut, perkataan yang menjadi 'Atf al-Bayän, iaitu صَدِيدٌ dan matbū'nya, iaitu perkataan ماء masing-masing adalah kata nama nakirat.

Menurut al-Alūsīy (1985 : 13 / 202) yang bermaksud : "*Mazhab Aliran Nahu Kufah dan al-Fārisīy telah mengharuskan 'Atf al-Bayän dalam bentuk nakirat, sedangkan Aliran Nahu Basrah menegahnya. Aliran Nahu Basrah berpendapat perkataan صَدِيدٌ dalam firmanNya di atas adalah badal (pengganti) kepada perkataan ماء , sekiranya perkataan صَدِيدٌ itu dianggap sebagai kata nama jāmid (kata nama yang tidak berasal daripada perkataan yang lain). Bagaimanapun, sekiranya perkataan tersebut dianggap sebagai kata nama musytaq (kata nama terbitan), iaitu pecahan daripada perkataan الصَّدُّ yang bermaksud "dilarang minum", maka perkataan tersebut dii'rab sebagai na't (sifat)*".

Menurut Aliran Nahu Basrah, perkara tersebut tidak harus kerana kata nama yang menjadi `Atf al-Bayān mestilah bersifat bayān (yakni jelas), sedangkan kata nama nakirat bersifat majhūl (tidak jelas). Dalam hal ini, kata nama majhūl tidak boleh menerangkan kata nama majhūl yang lain.

Bagaimanapun, Aliran Nahu Kufah berpendapat perkara tersebut harus kerana kata nama nakirat boleh menerima ciri-ciri takhṣīs (pengkhususan) melalui kata nama jāmid sepertimana kata nama ma`rifat boleh menerima ciri-ciri tawḍīḥ (penjelasan) melalui kata nama jāmid.

Contohnya boleh dilihat seperti ayat berikut :- لَبِسْتُ ثَوْبًا جُبَّةً yang bermaksud : "Aku memakai baju jubah". Dalam ayat ini, perkataan ثَوْبًا (baju) merupakan kata nama nakirat yang boleh menerima ciri-ciri takhṣīs melalui kata nama jāmid selepasnya, iaitu perkataan جُبَّةً (jubah). Oleh itu, perkataan جُبَّةً tersebut harus dii`rāb sebagai `Atf al-Bayān kepada lafaz ثَوْبًا .

Selain itu, menurut Aliran Nahu Kufah, sebahagian kata nama nakirat bersifat lebih khusus berbanding sebahagian kata nama nakirat yang lain. Dalam hal ini, kata nama nakirat yang lebih khusus berfungsi menjelaskan kata nama nakirat yang lebih umum. Dalam contoh di atas, perkataan جُبَّةً adalah kata nama nakirat yang lebih khusus berbanding perkataan ثَوْبًا

kerana perkataan tersebut berfungsi menerangkan jenis bagi perkataan تَوْبًا .

Oleh itu, kata nama nakirat yang lebih khusus tersebut layak dii`rāb sebagai `Atf al-Bayān (al-Sabbān, T. T. : 3 / 86).

Selain daripada ayat al-Quran di atas, antara hujah Aliran Nahu Kufah ialah firman Allah Ta`ala dalam surah al-Nūr ayat yang ke-35 :-

الرُّجَاةُ كَانَتْهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ

bermaksud : "... Geluk kaca itu pula (jemih terang) laksana bintang yang bersinar cemerlang : Lampu itu dinyalakan dengan minyak dari pokok yang banyak manfaatnya, pokok Zaitun yang bukan sahaja disinari matahari semasa naiknya dan bukan sahaja semasa turunnya (tetapi ia sentiasa terdedah kepada matahari) ..."

dan firmanNya dalam surah al-Ma'idat ayat yang ke-95 :-

أَوْ كَفَّارَةٌ طَعَامُ مَسَاكِينَ أَوْ عَدْلُ ذَلِكَ صِيَامًا لِيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهِ

bayaran kifarāt, iaitu memberi makan orang-orang miskin, atau berpuasa sebanyak bilangan cupak yang diberikan kepada orang-orang miskin supaya dapat ia merasai kesan yang buruk dari perbuatannya ...".

Dalam kedua-dua ayat al-Quran di atas, perkataan زَيْتُونَةٍ (pokok

Zaitun) menjadi `Atf al-Bayān kepada perkataan شَجَرَةٍ (pokok) dan

perkataan طَعَامُ مَسَاكِينَ (memberi makan orang-orang miskin) pula menjadi

‘Atf al-Bayān kepada perkataan كَفَّارَةٌ (bayaran kifarat) (al-Sabbān, T. T. : 3

/ 86 dan ‘Abdul ‘Aziz Muḥammad Fākhir, 1992 : 4 / 39).

Pendapat Aliran Nahu Kufah ini turut disokong oleh ulama-ulama nahu yang terkemudian, antaranya Ibn Mālik yang menyebut :-

فَقَدْ يَكُونَانِ مُنْكَرَتَيْنِ * كَمَا يَكُونَانِ مُعْرِفَتَيْنِ

yang bermaksud : "*Kadang-kadang ‘Atf al-Bayān dan matbū`nya itu wujud dalam bentuk nakirat, sebagaimana kedua-duanya wujud dalam bentuk ma`rifat*" (Ibn ‘Aqīl, 1988 : 2 / 203).

Menurut Ibn Hisyām dalam kitab beliau "Syarḥ Qaṭr al-Nadā Wa Ball al-Sadā" (1963 : 298) yang bermaksud : "*Kebanyakan ulama nahu menegah ‘Atf al-Bayān dan matbū`nya dalam bentuk nakirat, tetapi pendapat yang sahih adalah harus*".

Melalui perbincangan di atas, pemikiran nahu al-Zamakhshariy yang berkaitan persetujuan beliau terhadap Aliran Nahu Kufah boleh diringkaskan dalam jadual yang berikut :-

Jadual 7

Persetujuan Al-Zamakhshariy Terhadap Aliran Nahu Kufah

No.	Ayat al-Quran	Pendapat Aliran Nahu Kufah / al-Zamakhshariy	Pendapat Aliran Nahu Basrah
1)	إِلَّا مِنْ سَفِهَ نَفْسَهُ Al-Baqarat : 130	Perkataan نَفْسُهُ adalah Tamyiz kepada kata kerja سَفِهَ .	Perkataan نَفْسُهُ adalah maf'ul bih atau terdapat penguguran harf jarr sebelumnya.
2)	وَلَا تُؤْمِنُ تَسْتَكْثِرُ Al-Muddaththir : 6	Kata kerja تَسْتَكْثِرُ di-baca secara akusatif melalui penguguran partikel "An".	Bacaan تَسْتَكْثِرُ secara akusatif adalah salah.
3)	مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ Al-Tawbat : 108	Partikel "min" merujuk kepada masa.	Partikel "min" merujuk kepada tempat, bukannya masa.
4)	فَاطْلَعَ إِلَى إِلِهِ مُوسَى Ghafir : 37	Kata kerja أَطْلَعَ dibaca secara akusatif sebagai jawapan kepada partikel la'alla sebelumnya.	Kata kerja أَطْلَعَ dibaca secara akusatif sebagai jawapan kepada fi'l al-amr dalam ayat sebelumnya.
5)	أَوْ يَذْكُرُ فَتَنْفَعُهُ الذِّكْرُ 'Abasa : 4	Kata kerja تَنْفَعُهُ dibaca secara akusatif sebagai jawapan kepada partikel la'alla sebelumnya	Kata kerja تَنْفَعُهُ ma'tuf kepada kata kerja يَذْكُرُ sebelumnya yang bersifat akusatif.
6)	وَيُسْقَى مِنْ مَاءٍ صَدِيدٍ Ibrahīm : 16	Perkataan صَدِيدٍ 'Atf al-Bayān kepada perkataan مَاءٍ .	Perkataan صَدِيدٍ badal kepada perkataan مَاءٍ .

5.3 Persetujuan al-Zamakhshariy Terhadap Aliran Nahu

Basrah dan Aliran Nahu Kufah

Perlu dijelaskan di sini bahawa al-Zamakhshariy akan menentukan sikap beliau dalam setiap masalah nahu yang melibatkan pertelingkahan antara Aliran Nahu Basrah dengan Aliran Nahu Kufah, iaitu sama ada beliau akan menyokong Aliran Nahu Basrah atau pun memihak kepada Aliran Nahu Kufah. Oleh itu, amat sukar sekali untuk kita menemui dalam kitab Tafsir al-Kasasyaf pendapat beliau yang memihak kepada kedua-dua aliran nahu tersebut.

Bagaimanapun, semasa melakukan kajian terhadap kitab Tafsir al-Kasasyaf, penulis telah berjaya menemui satu contoh masalah nahu yang berkaitan dengan perkara tersebut. Contoh yang dimaksudkan ialah :-

5.3.1 *Ism Isyarat Yang Bermakna Ism Mawsul*

Menurut al-Anbary (1961 : 2 / 717) yang bermaksud : "*Ulama-ulama Aliran Nahu Kufah berpendapat bahawa perkataan "hādha" (هَذَا) dan yang seumpamanya daripada kategori Ism al-Isyarat (Kata Nama Petunjuk) boleh bermakna perkataan "al-ladhi" (الَّذِي) dan yang seumpamanya daripada kategori al-Ism al-Mawsul (yakni kata nama yang membawa makna "yang"), iaitu seperti*

contoh berikut :- هَذَا قَالَ ذَاكَ زَيْدٌ yang bermaksud : "Orang yang berkata perkara tersebut ialah Zaid" yakni dengan maksud :- الَّذِي قَالَ ذَاكَ زَيْدٌ .

Manakala, ulama-ulama Aliran Nahu Basrah pula berpendapat bahawa perkataan *hādhā* tersebut tidak boleh membawa makna bagi perkataan *al-ladhi*. Begitu juga dengan semua *Ism al-Isyārat* yang lain yang juga tidak boleh membawa makna bagi semua *Ism Mawsūl* yang lain".

Antara hujah Aliran Nahu Kufah ialah firman Allah Ta'ala dalam surah al-Baqarat ayat yang ke-85 :- ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ yang bermaksud :

"Kemudian kamu ini (wahai Bani Israel), kamu berbunuh-bunuhan sesama sendiri, ...", firmanNya dalam surah al-Nisā' ayat yang ke-109 :-

هَآ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ جَادَلْتُمْ عَنْهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا yang bermaksud : "Sedarlah ! Kamu ini ialah

orang-orang yang telah menyimpang dari kebenaran, kamu telah berhujah membela mereka (yang bersalah) dalam kehidupan dunia ini" dan juga firmanNya dalam

surah Tāhā ayat yang ke-17 :- وَمَا تِلْكَ بِيَمِينِكَ يَا مُوسَى yang bermaksud : "Dan

apa bendanya yang di tangan kananmu itu wahai Mūsā ?".

Dalam ketiga-tiga ayat al-Quran ini, *Ism al-Isyārat* هَؤُلَاءِ dan تِلْكَ

masing-masing bermaksud الَّذِينَ dan الَّتِي , yakni dengan makna *Ism Mawsūl*.

Oleh itu, frasa ayat selepasnya dii`rāb sebagai ṣilat al-mawṣūl (frasa ayat yang terletak selepas Ism Mawṣūl yang berfungsi melengkapkan makna Ism Mawṣūl). Oleh itu, ketiga-tiga ayat al-Quran di atas diandaikan seperti berikut, iaitu :- *مَا أَنتُمْ الَّذِينَ جَادَلْتُمْ عَنْهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا* , *ثُمَّ أَنتُمُ الَّذِينَ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ* dan *وَمَا آتَىٰ بِيَمِينِكَ يَا مُوسَىٰ* tanpa mengubah maksud yang dikehendaki.

Selain itu, Aliran Nahu Kufah juga turut berhujah dengan bait puisi Ibn Mufarrigh (pemuisi Islāmīy), iaitu :-

عَدَسٌ مَا لِعَبَّادٍ عَلَيْكَ إِمَارَةٌ * أَمِنْتُ وَهَذَا تَحْمِيلِينَ طَلِيقٌ

yang bermaksud : "*Wahai baghalku 'Adas ! 'Abbād (bin Ziad) tidak lagi mempunyai kuasa ke atas kamu. Sekarang ini kamu selamat dan orang yang kamu bawa ini juga telah pun bebas*".

Menurut Aliran Nahu Kufah, Ism al-Isyārat ḥādhā dalam bait puisi ini bermaksud Ism Mawṣūl al-ladhi. Oleh itu, mereka telah mentakwilkannya seperti berikut :- *وَالَّذِي تَحْمِيلِيْنُهُ طَلِيقٌ* .

Dalam pada itu, Aliran Nahu Basrah pula berhujah bahawa perkara yang tersebut tidak harus kerana penggunaan asal bagi perkataan ḥādhā dan yang seumpamanya daripada kategori Ism al-Isyārat ialah bertujuan untuk merujuk kepada isyarat (petunjuk), manakala perkataan al-ladhi dan yang seumpamanya daripada kategori Ism Mawṣūl pula tidak merujuk kepada

isyarat. Oleh itu, Ism Mawṣūl sepatutnya tidak boleh membawa makna yang dibawa oleh Ism al-Isyārat (al-Anbārīy, 1961 : 2 / 717 - 719).

Kenyataan al-Zamakhshariy yang menyokong kedua-dua pendapat aliran nahu tersebut boleh dilihat semasa beliau mentafsir firman Allah Ta'ala dalam surah al-Nisā' ayat yang ke-109, iaitu :- هَا أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ جَادَلْتُمْ عَنْهُمْ فِي الْحَيَاةِ

الدُّنْيَا فَمَنْ يُجَادِلُ اللَّهَ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْ مَنْ يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا yang bermaksud :

"Sedarlah ! Kamu ini ialah orang-orang (yang telah menyimpang dari kebenaran), kamu telah berhujah membela mereka (yang bersalah) dalam kehidupan dunia ini, maka siapakah yang akan berhujah dengan Allah untuk membela mereka itu pada hari qiamat kelak ? Atau siapakah yang akan menjadi pelindung mereka (dari azab seksa yang disediakan oleh Allah) ?".

Sehubungan ayat ini, al-Zamakhshariy (1995 : 1 / 551) menjelaskan bahawa perkataan هَا berfungsi sebagai tanbih (perhatian) kepada ganti-nama أَنْتُمْ dan هَؤُلَاءِ yang masing-masing berfungsi sebagai muḥtada' dan khabar. Manakala, frasa ayat جَادَلْتُمْ berfungsi sebagai mubayyinat (yakni penerang kepada khabar) disebabkan perkataan هَؤُلَاءِ berfungsi sebagai khabar. Keadaan ini sama seperti ujaran kamu terhadap orang yang pemurah, iaitu :- أَنْتَ حَاتِمٌ نَحْوُدُ بِمَالِكَ وَتُؤَيِّرُ عَلَى نَفْسِكَ yang bermaksud : *"Kamu adalah*

Hātim kerana kamu bersifat pemurah dengan harta kamu dan kamu berpada-pada terhadap dirimu sendiri".

Selain itu, perkataan هُوَ لَا يُجَاوِزُهَا يَوْمَئِذٍ juga harus menjadi *Ism Mawṣūl* yang membawa makna الَّذِينَ . Oleh itu, frasa ayat جَادَلْتُمْ berfungsi sebagai *ṣilat* kepada *Ism Mawṣūl* tersebut.

Dalam keterangan ini, al-Zamakhshariy telah mengemukakan dua bentuk *i'rab* bagi frasa ayat جَادَلْتُمْ , iaitu :-

- 1) Frasa tersebut berfungsi sebagai *mubayyināt* kepada *khbar*.
- 2) Frasa tersebut berfungsi sebagai *ṣilat* kepada *Ism Mawṣūl*.

Bentuk *i'rab* yang pertama itu bersesuaian dengan pendapat Aliran Nahu Basrah yang tidak mengharuskan *Ism al-Isyārat* bermaksud *Ism Mawṣūl*. Oleh itu, frasa ayat selepas *Ism al-Isyārat* itu (antaranya) dii'rab sebagai *Hāl* kerana *Ism al-Isyārat* terdiri daripada kategori kata nama *ma'rifat*. Dalam hal ini, *mubayyināt* yang dimaksudkan oleh al-Zamakhshariy itu boleh dianggap sebagai *Hāl* kerana *Hāl* berfungsi menerangkan keadaan yang wujud pada lafaz *khbar* (al-Ṣabbān, T. T. : 1 / 160).

Manakala, bentuk *i'rab* yang kedua pula sesuai dengan pendapat Aliran Nahu Kufah yang mengatakan *Ism al-Isyārat* boleh bermaksud *Ism Mawṣūl*. Oleh itu, frasa ayat selepas *Ism al-Isyārat* tersebut dii'rab sebagai

ṣilat kepada Ism Mawṣūl. Dalam hal ini, kita dapati al-Zamakhshariy tidak melakukan sebarang kritikan terhadap kedua-dua pendapat tersebut. Ini membuktikan bahawa beliau bersetuju dengan kedua-dua aliran nahu tersebut.

Sokongan al-Zamakhshariy terhadap kedua-dua aliran nahu ini diperkuatkan lagi dengan pentafsiran beliau terhadap firman Allah Ta'ala dalam surah Ṭāhā ayat yang ke-17, iaitu :- وَمَا تِلْكَ يَمِينِكَ يَا مُوسَى yang bermaksud :

"Dan apa bendanya yang di tangan kananmu itu wahai Mūsā ?".

Menurut al-Zamakhshariy (1995 : 3 / 55) yang bermaksud :- "Firman Allah Ta'ala :- وَمَا تِلْكَ يَمِينِكَ يَا مُوسَى adalah seumpama firmanNya dalam surah Hūd ayat yang ke-72 :- وَهَذَا بَعْلِي شَيْخًا yang bermaksud : "... dan suamiku ini juga sudah tua ....", iaitu dengan dibaca Ḥāl (شَيْخًا) secara akusatif melalui makna isyarat pada هَذَا . Selain itu, Ism al-Iṣyārat تِلْكَ juga harus bermakna Ism Mawṣūl dan ṣilatnya ialah frasa ayat يَمِينِكَ ."

Keterangan al-Zamakhshariy ini jelas sekali menunjukkan bahawa beliau berpendapat frasa ayat يَمِينِكَ berada di tempat akusatif sebagai Ḥāl sama seperti perkataan وَهَذَا بَعْلِي شَيْخًا dalam ayat :- وَهَذَا بَعْلِي شَيْخًا . Pendapat

beliau ini bersesuaian dengan pendapat Aliran Nahu Basrah yang tidak mengharuskan Ism al-Isyārat bermakna Ism Mawsūl.

Bagaimanapun, beliau juga mengharuskan Ism al-Isyārat تِلْكَ bermaksud Ism Mawsūl الَّتِي. Oleh itu, andaian ayat al-Quran tersebut mengikut

Aliran Nahu Kufah adalah seperti berikut :- وَمَا الَّتِي اسْتَقَرَّتْ بِيَمِينِكَ يَا مُوسَى

(Abū Hayyān, 1992 : 7 / 321).

Seperti juga dalam pentafsiran beliau sebelum ini, al-Zamaksyariy tidak melakukan sebarang kritikan terhadap kedua-dua aliran nahu berkenaan atau pun menganggap salah satu daripadanya adalah lebih baik daripada pihak yang satu lagi. Hal ini bukan sahaja membuktikan persetujuan beliau terhadap kedua-dua aliran nahu tersebut, tetapi juga menunjukkan sikap al-Zamaksyariy yang tidak taksud terhadap satu-satu pendapat sahaja, malah beliau adalah ulama yang mempunyai pemikiran yang terbuka dan proaktif sebagaimana yang akan kita lihat selepas ini.

Melalui perbincangan di atas, pemikiran nahu al-Zamaksyariy berkaitan dengan perkara tersebut boleh diringkaskan seperti jadual yang berikut :-

Jadual 8

Persetujuan Al-Zamakhshariy Terhadap Aliran Nahu Basrah dan Aliran Nahu Kufah

No.	Masalah Nahu	Ayat al-Quran	Pemikiran Nahu al-Zamakhshariy
1)	Ism al-Isyarat bermaksud Ism al-Mawṣūl.	هَآ أَنتُمْ هَؤُلَاءِ جَادَلْتُمْ Al-Nisā' : 109	Perkataan جَادَلْتُمْ dii' rāb sebagai Ḥāl atau silat kepada هَؤُلَاءِ yang bermaksud الَّذِينَ .
		وَمَا تَلَكَ يَمِينُكَ Tāhā : 17	Perkataan يَمِينُكَ dii' rāb sebagai Ḥāl atau silat kepada تَلَكَ yang bermaksud الَّتِي .

5.4 Ijtihad al-Zamakhshariy Dalam Pemikiran Nahu

Seperti yang dinyatakan di awal Bab Kelima sebelum ini, al-Zamakhshariy kadangkala bukan sahaja mengemukakan pendapat beliau yang berseesuaian dengan Aliran Nahu Basrah atau pun Aliran Nahu Kufah, malah beliau juga turut mengemukakan pendapat beliau yang tersendiri yang tidak terikat dengan kedua-dua aliran nahu berkenaan.

Pemikiran nahu beliau yang tersendiri inilah yang kita namakan sebagai ijtihad. Antara contoh ijtihad dalam pemikiran nahu al-Zamakhshariy dalam Tafsir al-Kasysyāf adalah seperti berikut :-

5.4.1 `Atf al-Bayān dan Matbū`nya Berbeza Dari Sudut

Ifrād, Ta`rif dan Genus

Seperti yang telah dinyatakan sebelum ini (lihat 5.2.5, hlm. 216), Aliran Nahu Basrah dan Aliran Nahu Kufah berselisih pendapat dari sudut keharusan `Atf al-Bayān dan matbū`nya dalam bentuk nakirat. Walau bagaimanapun, mereka bersepakat bahawa `Atf al-Bayān dan matbū`nya mestilah mempunyai persesuaian dalam empat sudut seperti berikut, iaitu :-

- 1) I`rāb (nominatif, akusatif atau genetif).
- 2) Ifrād (tunggal), tathniyat (dual) dan jam` (jamak).
- 3) Ta`rif ( ma`rifat).
- 4) Genus (mudhakkar dan mu'annath).

Namun begitu, dalam Tafsīr al-Kasysyāf kita dapati al-Zamakhshariy menyalahi kedua-dua aliran nahu tersebut apabila beliau mengharuskan `Atf al-Bayān dan matbū`nya berbeza dalam ketiga-tiga sudut yang terakhir daripada empat sudut tersebut.

Perkara ini dapat dilihat semasa beliau mentafsir firman Allah Ta`ala dalam surah Āli `Imrān ayat yang ke-97, iaitu :-

... فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا ... yang bermaksud : "Di situ ada

tanda-tanda keteranganNya yang nyata (yang menunjukkan kemuliaanNya, di

antaranya ialah) *maqam* Nabi Ibrāhīm. Dan sesiapa yang masuk ke dalamnya, aman tenteramlah dia ...".

Menurut al-Zamakhshariy (1995 : 1 / 379) yang bermaksud : "*Firman Allah Ta'ala* *مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ* adalah 'Atf al-Bayān kepada firmanNya *آيَاتُ بَيِّنَاتٍ* .

Walaupun 'Atf al-Bayān itu berbentuk mufrad (tunggal) dan matbū'nya pula berbentuk kata jamak, namun perkara ini diharuskan berdasarkan dua sebab seperti berikut, iaitu :-

- 1) Menjadikan perkataan yang mufrad tersebut setaraf dengan perkataan jamak yang bermaksud tanda-tanda yang banyak. Ini kerana *maqam* Nabi Ibrāhīm adalah tanda kekuasaan Allah dan kenabian Nabi Ibrāhīm yang begitu nyata yang terpancar melalui kesan tapak kakinya pada seongkah batu yang keras.
- 2) Perkataan mufrad tersebut terdiri daripada tanda-tanda yang banyak. Ini kerana kesan tapak kaki Nabi Ibrāhīm pada batu yang keras itu adalah satu tanda, kesan tapak kaki yang mendalam sehingga ke bahagian buku lali adalah satu tanda, kelembutan sebahagian batu tanpa sebahagian yang lain adalah satu tanda dan pengekalannya kesan tersebut selama beribu-ribu tahun lamanya berbanding tanda-tanda kenabian Nabi Ibrāhīm yang lain juga adalah sebagai satu tanda yang lain".

Dalam keterangan di atas, al-Zamakhshariy menganggap perkataan *مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ* adalah 'Atf al-Bayān kepada perkataan *آيَاتُ بَيِّنَاتٍ* sedangkan kedua-dua perkataan tersebut berbeza dari sudut *ifrād* dan *jam'*, *tankir* dan

ta`rif dan dari sudut genus. Ini kerana perkataan آيَاتُ بَيِّنَاتٌ bersifat jam`, tankir dan mu`annath ( feminin ), manakala perkataan مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ pula bersifat mufrad ( tunggal ), ma`rifat dan mudhakkar (maskulin).

Menurut Abū Hayyān (1992 : 3 / 272) yang bermaksud : *"Pendapat al-Zamakhshariy ini bertentangan dengan ijmak ulama Aliran Nahu Kufah dan Aliran Nahu Basrah. Oleh itu, pandangannya tidak perlu diberi perhatian .... Justeru itu, pendapat yang paling utama dan yang paling tepat tentang i`rāb perkataan مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ adalah seperti berikut :-*

- 1) Perkataan tersebut dii`rāb sebagai khabar kepada muftada' yang telah digugurkan daripada ayat. Oleh itu, ayat tersebut diandaikan seperti berikut :- أَحَدُهَا مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ yang bermaksud : "Salah satu daripada tanda-tanda yang jelas tersebut ialah maqam Nabi Ibrāhīm".
- 2) Perkataan tersebut dii`rāb sebagai muftada' dan khabarnya telah digugurkan daripada ayat. Oleh itu, ayat tersebut diandaikan seperti berikut :- مِنْهَا مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ yang bermaksud : "Antara tanda tersebut yang jelas ialah maqam Nabi Ibrāhīm".

Daripada perbincangan di atas, kita boleh membuat kesimpulan bahawa al-Zamakhshariy bukan sahaja memihak kepada Aliran Nahu Kufah apabila beliau mengharuskan `Atf al-Bayān dan matbu`nya dalam bentuk

nakirat, malah beliau juga turut mengemukakan pendapat beliau yang tersendiri dengan mengharuskan 'Atf al-Bayān dan matbū'nya berbeza dari sudut ifrād dan jam', tankīr dan ta'rif dan dari sudut genus (mudhakkar dan mu'annath).

5.4.2 Muta'alliq Kepada Basmalat

Pendapat al-Zamakhshariy dalam masalah ini boleh dilihat semasa beliau mentafsir firman Allah Ta'ala dalam surah al-Fātiḥat ayat yang pertama, iaitu :- بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ yang bermaksud : "*Dengan nama Allah yang*

Maha Pemurah lagi Maha Mengasihani".

Menurut al-Zamakhshariy (1995 : 1 / 12) yang bermaksud : "*Perkataan yang menjadi muta'alliq (yakni mempunyai kaitan) kepada partikel Bā' telah digugurkan daripada ayat. Oleh itu, ayat al-Quran tersebut diandaikan seperti berikut, iaitu :- بِسْمِ اللَّهِ أَقْرَأُ أَوْ أَتْلُوْ*

Ini kerana perkara yang mengiringi lafaz Allah di atas adalah sesuatu yang dibaca".

Melalui keterangan di atas, kita dapati al-Zamakhshariy berpendapat perkataan yang menjadi muta'alliq kepada partikel Bā' adalah bentuk kata kerja yang terletak selepas perkataan basmalat (yakni perkataan yang merujuk kepada ujaran بِسْمِ اللَّهِ). Dalam hal ini, kata kerja yang diandaikan

oleh al-Zamakhshariy ialah أَفْرَأُ atau pun أَتْلُوْ (yang masing-masing bermaksud "aku membaca").

Pendapat al-Zamakhshariy yang mengandaikan kata kerja sebagai muta'alliq kepada partikel Bā' ini bertentangan dengan pendapat Aliran Nahu Basrah yang mengandaikan kata nama sebagai muta'alliq. Begitu juga, pendapat beliau tersebut bertentangan dengan pendapat Aliran Nahu Kufah yang mengandaikan kata kerja sebelum perkataan basmalat.

Menurut Abū Hayyān (1992 : 1 / 29) yang bermaksud : "*Kedudukan partikel Bā' dalam firmanNya بِسْمِ اللّٰهِ adalah secara akusatif, iaitu dengan andaian :- بَدَأْتُ بِسْمِ اللّٰهِ yang bermaksud : "Aku bermula dengan nama Allah".*

Pendapat ini adalah pendapat Aliran Nahu Kufah .... Bagaimanapun, al-Zamakhshariy mengandaikan kata kerja yang selain daripada بَدَأْتُ di samping meletakkannya di bahagian akhir (yakni selepas basmalat) ....

Selain itu, ada juga pihak yang berpendapat muta'alliq kepada partikel Bā' itu adalah kata nama yang bersifat nominatif sebagai muqtada'. Oleh itu, ayat tersebut diandaikan seperti berikut :- اِبْتَدَأْتِيْ مُسْتَقَرًّا بِسْمِ اللّٰهِ yang bermaksud : "*Permulaanku adalah tetap dengan nama Allah*". Ini adalah pendapat Aliran Nahu Basrah".

Melalui perbincangan di atas, kita boleh membuat kesimpulan bahawa Aliran Nahu Kufah mengandaikan kata kerja sebagai muta'alliq kepada partikel Bā' yang terdapat pada perkataan basmalat, manakala Aliran Nahu Basrah pula mengandaikan kata nama sebagai muta'alliq. Bagaimanapun, kedua-dua aliran nahu tersebut bersepakat bahawa muta'alliq berkenaan terletak sebelum perkataan basmalat. Namun begitu, kita dapati al-Zamakhshariy melencong daripada kedua-dua pendapat aliran nahu tersebut apabila beliau mengandaikan muta'alliq kepada partikel Bā' berkenaan adalah kata kerja yang terletak selepas basmalat.

5.4.3 Al-'Atf Selepas Hamzat al-Istifhām

Sehubungan dengan masalah ini, Ibn Hisyām (1987 : 1 / 16) telah mengemukakan dua pendapat seperti berikut :-

- 1) Sibawayh dan jumhur ulama (sebelum al-Zamakhshariy) berpendapat bahawa partikel Hamzat al-Istifhām seperti contoh :- أَوَلَمْ يَنْظُرُوا (al-A'raf : 185) yang bermaksud : *"Dan patutkah mereka tidak mahu memerhatikan ..."*, tidak terletak pada kedudukannya yang asal, iaitu dipermulaan ayat kerana asal ayat tersebut ialah :- وَأَلَمْ يَنْظُرُوا . Justeru itu, partikel "Wāw" dalam ayat tersebut di'atfkan kepada ayat yang terletak sebelumnya, iaitu :- أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِهِمْ مِنْ جَنَّةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ yang bermaksud : *"Patutkah*

mereka (ingkar dan) tidak mahu memikirkan bahawa sahabat mereka (Muham-mad) tidak sekali-kali mengidap penyakit gila, bahkan ia hanyalah seorang yang memberi amaran yang jelas".

2) Al-Zamakhshariy dan sebahagian ulama yang selepasnya berpendapat bahawa partikel Hamzat tersebut sememangnya terletak di tempatnya yang asal, iaitu dipermulaan ayat. Oleh itu, partikel "Wāw" dalam ayat tersebut di`atafkan kepada suatu ayat yang telah digugurkan yang terletak selepas partikel Hamzat dan sebelum partikel "Wāw" berkenaan. Oleh itu, ayat di atas diandaikan seperti berikut :- أَكْفَرُوا وَلَمْ يَنْظُرُوا yang bermaksud : "Patutkah mereka itu ingkar sedangkan mereka tidak mahu memerhatikan ...".

Pendapat al-Zamakhshariy yang menyalahi mazhab Sibawayh dan jumhūr ulama ini boleh dilihat semasa beliau mentafsir firman Allah Ta'ala dalam surah al-Baqarat ayat yang ke-100, iaitu :-

أَوْكَلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِنْهُمْ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ yang bermaksud : "Patutkah

(mereka ingkarkan ayat-ayat keterangan itu) dan patutkah tiap-tiap kali mereka mengikat perjanjian setia, dibuang dan dicabuli oleh segolongan dari mereka ? Bahkan kebanyakan mereka tidak beriman".

Menurut al-Zamakhshariy (1995 : 1 / 171) yang bermaksud : "Partikel "Wāw" dalam firmanNya :- أَوْكَلَّمَا adalah "Wāw" al-'Atf yang berfungsi meng`atafkan suatu ayat yang telah digugurkan. Oleh itu, ayat tersebut diandaikan seperti berikut :-

أَكْفَرُوا بِالْآيَاتِ الْبَيِّنَاتِ وَكَلَّمَا عَاهَدُوا ... yang bermaksud : "Patutkah mereka ingkar terhadap tanda-tanda yang jelas, dan tiap-tiap kali mereka mengikat perjanjian setia ...".

Dalam keterangan di atas, al-Zamakhshariy berpendapat bahawa partikel "Wāw" berfungsi meng'atafkan ayat yang telah digugurkan selepas partikel Hamzat al-Istifhām. Oleh itu, partikel Hamzat tersebut mesti berada di awal ayat secara asal atau hakiki.

Bagaimanapun, pendapat al-Zamakhshariy ini bertentangan dengan pendapat Sibawayh dan jumhur ulama yang berpendapat bahawa partikel "Wāw" dalam ayat tersebut berfungsi meng'atafkan ayat yang terletak sebelum partikel Hamzat tersebut, iaitu firman Allah Ta'ala dalam ayat yang sebelumnya (al-Baqarat : 99) :- وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ yang bermaksud :

"... Dan tidak ada yang akan mengingkarinya melainkan orang-orang yang fasik".

Oleh itu, partikel Hamzat tersebut tidak berada di tempatnya yang asal kerana kedudukannya yang asal ialah selepas "Wāw" al-'Atf, yakni asal ayat tersebut ialah :- وَأَكَلَّمَا عَاهَدُوا .

Walaupun dalam masalah ini al-Zamakhshariy mempunyai pendapat yang berlainan daripada pendapat jumhur ulama, ini tidak bermakna beliau sama sekali menolak pendapat jumhur ulama tersebut. Malah, al-Zamkah-

syariy juga dilihat berfikiran terbuka apabila beliau mengharuskan dua bentuk i'rāb, iaitu satu bentuk i'rāb yang memihak kepada pendapat jumhur ulama dan satu bentuk lagi adalah pendapat beliau sendiri.

Keadaan ini boleh dilihat semasa beliau mentafsir firman Allah Ta'ala dalam surah Āli 'Imrān ayat yang ke-83, iaitu :-

أَفَغَيْرَ دِينِ اللَّهِ يَبْتَغُونَ وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ

bermaksud : *"Patutkah sesudah (mengakui dan menerima perjanjian) itu mereka mencari lain daripada agama Allah ? Pada hal kepadaNya tunduk taat sekalian makhluk yang ada di langit dan di bumi, sama ada dengan sukarela atau pun terpaksa, dan kepadaNya mereka dikembalikan".*

Menurut al-Zamakhshariy (1995 1 / 372) yang bermaksud : *"Partikel Hamzat masuk ke atas partikel "Fā'" yang berfungsi meng'atafkan suatu ayat ke atas suatu ayat yang lain. Oleh itu, ayat tersebut bermaksud :-*

فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ أَفَغَيْرَ دِينِ اللَّهِ يَبْتَغُونَ

orang yang fasik, maka apa yang mereka cari adalah sesuatu yang selain daripada agama Allah". Kemudian, partikel Hamzat itu berada di tengah-tengah antara kedua-dua ayat tersebut (yakni ayat tersebut kemudiannya menjadi :-

(. فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ أَفَغَيْرَ دِينِ اللَّهِ يَبْتَغُونَ

Selain itu, partikel Fā' juga harus berfungsi meng'atafkan suatu ayat yang digugurkan daripada ayat berkenaan. Oleh itu, ayat tersebut diandaikan seperti

berikut :- أَيَّتُولُونَ فَعَيَّرَ دِينَ اللَّهِ يَبْغُونَ yang bermaksud : "Patutkah mereka itu berpaling

tadah, maka mereka pun mencari sesuatu yang selain daripada agama Allah".

Dalam keterangan di atas, al-Zamakhshariy telah mengemukakan dua bentuk i`rāb bagi ayat yang terletak selepas partikel "Fā", iaitu :-

- 1) Ayat yang terletak selepas partikel "Fā" tersebut di`atafkan ke atas ayat yang terletak sebelum partikel Hamzat.
- 2) Ayat tersebut di`atafkan ke atas suatu ayat yang telah digugurkan yang terletak selepas partikel Hamzat.

Jelas sekali bentuk i`rāb yang pertama bersesuaian dengan pendapat Sibawayh dan jumhur ulama, manakala bentuk i`rāb yang kedua pula merupakan ijtiḥad al-Zamakhshariy sendiri. Walaupun pendapat Aliran Nahu Basrah dan Aliran Nahu Kufah tidak dinyatakan dalam masalah ini, tetapi pendapat jumhur ulama tersebut bolehlah dianggap mewakili pendapat kedua-dua aliran nahu berkenaan.

5.4.4 Partikel "Wāw" Harus Bermakna Ibāḥat

Yang dimaksudkan dengan ibāḥat atau pengharusan ialah suatu ayat yang membawa maksud tuntutan yang berlaku ke atas dua perkara yang harus dihimpunkan. Contohnya seperti ayat berikut :- تَعْلَمُ الْفِقْهَ أَوْ التَّحَوُّ yang

bermaksud : "*Kamu hendaklah mempelajari fekah atau nahu*" (Ibn Hisyām, 1987 : 1 / 62 dan Maysyāl `Āsī, 1987 : 1 / 21 & 256).

Dalam contoh tersebut, perkataan *الفقه* (fekah) dan *النحو* (nahu) adalah dua perkataan yang harus dihindarkan, iaitu kita boleh menyebut seperti berikut : "*Kamu hendaklah mempelajari fekah dan juga nahu*". Oleh itu, partikel "Aw" dalam ayat di atas bermakna *ibāḥat*, yakni dengan maksud : "*Kamu diharuskan mempelajari fekah atau pun nahu*".

Menurut al-Zamakhshariy, partikel "Wāw" sebagaimana juga partikel "Aw" harus membawa makna *ibāḥat*. Bagaimanapun, pendapat beliau ini bertentangan dengan mazhab Aliran Nahu Basrah yang tidak mengharuskan partikel "Wāw" membawa makna partikel "Aw" dan begitu juga sebaliknya sebagaimana yang telah dijelaskan dalam Bab Kelima sebelum ini (lihat 5.1.8, hlm. 165).

Pendapat al-Zamakhshariy berkaitan perkara ini boleh dilihat semasa beliau mentafsir firman Allah Ta'ala dalam surah al-Baqarat ayat yang 196, iaitu :- *... فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ ...* yang bermaksud : "*...Maka barangsiapa yang tidak dapat (mengadakan dam), maka hendaklah ia berpuasa tiga hari dalam masa mengerjakan haji dan tujuh hari lagi apabila kamu kembali (ke tempat masing-masing), semuanya itu sepuluh hari cukup sempurna ...*".

Menurut al-Zamakhshariy (1995 : 1 / 239) yang bermaksud : "*Faedah menyebut lafaz عَشْرَةٌ (yang bermaksud "sepuluh") dalam ayat tersebut adalah kerana partikel "Wāw" kadang-kadang bermakna ibāḥat seperti contoh berikut :- جَالِسُ الْحَسَنِ وَابْنُ سِيرِينَ yang bermaksud : "Kamu hendaklah duduk bersama-sama dengan Hasan dan / atau Ibn Sirin".*

Dalam contoh ini, kita akan dapati sekiranya dia duduk bersama-sama dengan kedua-dua lelaki berkenaan atau pun salah satu antara keduanya, maka tindakannya itu adalah betul. Oleh itu, lafaz عَشْرَةٌ dalam ayat al-Quran di atas boleh berfungsi menafikan maksud ibāḥat dalam ayat berkenaan".

Dalam ayat al-Quran tersebut, partikel "Wāw" وَسَبْعَةٍ menurut al-Zamakhshariy harus bermakna ibāḥat, iaitu dengan maksud kita diharuskan sama ada untuk berpuasa selama tiga hari pada musim haji atau pun tujuh hari selepas pulang daripada mengerjakan haji. Justeru itu, untuk mengelak salah faham terhadap maksud sebenar ayat al-Quran tersebut, maka perkataan عَشْرَةٌ perlu disebut selepasnya untuk menafikan makna ibāḥat tersebut. Ini kerana perkataan tersebut berfungsi menentukan bilangan hari berpuasa yang wajib dilakukan. Oleh itu, jelaslah bahawa kita dikehendaki berpuasa selama sepuluh hari, iaitu tiga hari pada musim haji dan tujuh hari lagi selepas pulang daripada mengerjakan haji.

Pendapat al-Zamakhsharī yang mengharuskan partikel "Wāw" bermakna ibāḥat ini - sebagaimana juga partikel "Aw" - bertentangan dengan pendapat ulama-ulama nahu sebelumnya. Oleh itu, pendapat al-Zamakhsharī ini dianggap ijtihad daripada beliau sendiri.

Menurut Ibn Hishām (1987 : 2 / 358) yang bermaksud : "*Perkara yang diketahui umum melalui pandangan ulama-ulama nahu ialah sekiranya disebut :- جَالِسَ الْحَسَنِ وَأَبْنِ سَيْرِينَ* , maka perintah duduk tersebut adalah ke atas kedua-duanya sekali (bukannya salah satu antara keduanya). Oleh itu, mereka telah menjadikan perkara ini sebagai perbezaan antara al-'atf dengan menggunakan partikel "Wāw" dan al-'atf dengan menggunakan partikel "Aw".

Setelah mengemukakan berbagai-bagai pendapat dalam masalah ini, Abū Hayyān (1992 : 2 / 268 - 269) akhirnya menyebut bahawa pendapat yang paling baik sekali ialah pendapat yang mengatakan bahawa partikel "Wāw" dalam ayat al-Quran di atas bermaksud gabungan yang merupakan makna asal bagi partikel tersebut.

Oleh itu, perkataan عَشْرَةٌ dalam ayat tersebut berfungsi sebagai tawkid kepada ayat sebelumnya. Hal ini kerana mengikut kaedah orang-orang Arab, apabila mereka menyebut dua kata bilangan atau lebih, maka mereka akan menjumlahkan bilangan tersebut dengan sempurna.

5.4.5 Pengguguran Ma'tuf 'Alayh Bagi Partikel "Am"

Al-Muttaṣilat

"Am" al-Muttaṣilat ialah partikel "Am" yang berfungsi menyambungkan frasa ayat yang selepasnya dengan frasa ayat yang sebelumnya. Oleh itu, kedua-dua frasa ayat tersebut dianggap bersambung antara satu sama lain. Oleh kerana frasa ayat yang sebelumnya dianggap bersambung dengan frasa ayat yang selepasnya, maka frasa ayat yang sebelumnya tidak harus digugurkan daripada ayat. Bagaimanapun, al-Zamakhshariy mengharuskan pengguguran frasa ayat yang sebelum "Am" al-Muttaṣilat, iaitu frasa ayat yang dii'rāb sebagai Ma'tuf 'Alayh bagi partikel berkenaan.

Menurut Ibn Hisyām (1987 : 1 / 44) yang bermaksud : "*Hanya al-Zamakhshariy seorang sahaja yang mengharuskan pengguguran Ma'tuf 'Alayh bagi partikel "Am" al-Muttaṣilat*". Hal ini boleh dilihat semasa beliau mentafsir firman Allah Ta'ala dalam surah al-Baqarat ayat yang ke-133, iaitu :-

أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي ... yang

bermaksud : "(Demikianlah wasiat Nabi Ya'qub, bukan sebagaimana yang kamu katakan itu wahai orang-orang Yahudi), kamu tiada hadir ketika Nabi Ya'qub hampir mati, ketika ia berkata kepada anak-anaknya : "Apakah yang kamu akan sembah sesudah aku mati ? ... ".

Menurut al-Zamakhshariy (1995 : 1 / 191) yang bermaksud : "Ada pihak yang berpendapat bahawa ayat al-Quran tersebut ditujukan kepada orang-

orang Yahudi. Ini kerana mereka mendakwa : "Tidak ada seorang nabi pun yang mati kecuali mati dalam agama Yahudi". Bagaimanapun, sekiranya mereka melihat Nabi Ya`qub dan mendengar apa yang dikatakan olehnya kepada anak-anaknya serta mendengar jawapan anak-anak Nabi Ya`qub kepadanya, sudah pasti jelas bagi mereka kepatuhan Nabi Ya`qub terhadap agama Islam dan sudah pasti mereka tidak akan mendakwa Nabi Ya`qub menganut agama Yahudi.

Oleh itu, ayat al-Quran tersebut berfungsi menafikan dakwaan mereka itu. Dalam hal ini, kenapakah Allah Ta'ala menyebut kepada mereka dengan firmanNya :- *أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ* . Justeru itu, perkara yang tepat dalam masalah ini ialah partikel

"Am" dalam ayat al-Quran tersebut adalah "Am" al-Muttaṣilat berdasarkan pengguguran frasa ayat yang menjadi Ma'tūf 'Alayh sebelum partikel berkenaan dan diandaikan seperti berikut :- *أَتَدْعُونَ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ الْيَهُودِيَّةَ ؟ أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ*

يَعْقُوبَ الْمَوْتُ yang bermaksud : "Patutkah kamu membuat dakwaan ke atas para nabi bahawa mereka itu menganut agama Yahudi ? Atau adakah kamu hadir ketika Nabi Ya`qub hampir mati ?".

Melalui andaian tersebut, ayat al-Quran itu akan bermaksud bahawa golongan Bani Israel dari generasi yang terdahulu hadir ketika Nabi Ya`qub menasihatkan anak-anaknya kepada tauhid dan agama Islam dan perkara ini telah pun diketahui oleh kamu semua (yakni orang-orang Yahudi yang menentang Nabi Muhammad s.a.w.). Oleh itu, kenapakah kamu semua terus membuat dakwaan ke atas para nabi dengan dakwaan yang mereka bersih daripada melakukannya ?".

Menurut Ibn Hisyām (1992 : 1 / 639) yang bermaksud : *"Kita tidak mengetahui seorang pun (selain al-Zamakhshariyy) yang mengharuskan pengguguran frasa ayat tersebut. Selain itu, gejala ini juga tidak terdapat dalam mana-mana puisi atau pun prosa. Hal ini kerana kita tidak harus menyebut :- أَمْ زَيْدٌ yang bermaksud : "Atau Zaid" sedangkan maksud yang kita kehendaki ialah :- أَقَامَ عَمْرُو أَمْ زَيْدٌ yang bermaksud : "Adakah `Amr atau Zaid yang berdiri ?".*

Menurut Ibn Hisyām lagi (1992 : 1 / 638) yang bermaksud : *"Pendapat yang masyhur dalam masalah ini ialah partikel "Am" tersebut adalah "Am" al-Munqati'at (yakni partikel "Am" yang tidak berfungsi menyambungkan frasa ayat yang selepasnya dengan frasa ayat yang sebelumnya) yang mengandungi makna partikel "bal" dan Hamzat al-Istifhām yang merujuk kepada penafian ... Oleh itu ayat al-Quran tersebut bermaksud : "Kamu semua tidak hadir ketika Nabi Ya`qūb hampir mati. Oleh itu, bagaimanakah kamu boleh mengaitkan Nabi Ya`qūb dengan suatu perkara yang kamu sendiri tidak ketahui ?".*

Melalui perbincangan di atas, ijtihad al-Zamakhshariyy dalam pemikiran nahu boleh diringkaskan seperti jadual yang berikut :-

Jadual 9

Ijtihad Al-Zamakhshariy Dalam Pemikiran Nahu

No.	Masalah Nahu	Ayat al-Quran	Pemikiran Nahu al-Zamakhshariy
1)	`Atf al-Bayān dan matbū'nya berbeza dari sudut ifrād, ta'rif dan genus.	فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ آli 'Imrān : 97	Perkataan مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ adalah `Atf al-Bayān kepada perkataan آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ .
2)	Muta'alliq kepada basmalat.	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ Al-Fātiḥat : 1	Muta'alliq kepada partikel Bā' adalah kata kerja yang terletak selepas perkataan basmalat, iaitu أَتْلُوْا atau أَقْرَأْ .
3)	Al-'atf selepas Hamzat al-Istifhām.	أَوْ كَلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا Al-Baqarat : 100	Partikel "Wāw" berfungsi meng- 'atafkan ayat yang telah digugurkan yang terletak selepas partikel Hamzat al-Istifhām.
4)	Partikel Wāw harus membawa makna ibāḥat.	وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ Al-Baqarat : 196	Partikel "Wāw" pada perkataan وَسَبْعَةٍ kemungkinan bermakna ibāḥat sekiranya perkataan عَشْرَةٌ tidak disebut dalam ayat.
5)	Pengguguran ma'tūf 'alayh bagi partikel "Am" al-Muttasilat.	أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ Al-Baqarat : 133	Partikel "Am" di'atafkan kepada ayat yang telah digugurkan sebe- lumnya, iaitu :- أَتَدْعُونَ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ الْيَهُودِيَّةَ .

5.5 Penutup

Melalui perbincangan di atas dapat kita rumuskan bahawa al-Zamakhshariy tergolong dalam kategori ulama nahu Aliran Nahu Baghdad. Ini kerana beliau bukan sahaja telah mengemukakan pemikiran-pemikiran nahu yang memihak kepada Aliran Nahu Basrah, tetapi juga turut mengutarakan pendapat-pendapat yang memihak kepada Aliran Nahu Kufah di samping pendapat-pendapat daripada ijtihad beliau sendiri. Namun begitu, pada masa yang sama al-Zamakhshariy juga dilihat lebih cenderung kepada Aliran Nahu Basrah kerana kebanyakan pemikiran nahu beliau memihak kepada aliran nahu berkenaan.